

1

בראשית כז תולדות שנ

אונקלוס

בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני
ברית שדה אשר ברכו יהוה: שש
כת ויתן לה האלהים מטל השמים

דלכשושה וברכה ואמר הו
(ג' חז) ריחא דברי בריחא
דחקלא די ברכה יי כח ויתן לה
מטלא דשמאי ומטובא דארעא

לקט בהיר

רש"י

אביו יעקב אלל אביו נכנסה עמו גן עדן הדא הוא דאל
ראה ריח בני כריח שדה, ובשעה שנכנס עשו אלל אביו
נכנסה עמו גיהנם עכ"ל, הרי שהג"ע עצמו היה שם לא רק
הריח (מ"ל), וכן הוא הגירסא בדפוס הא' של רש"י, ומה
שאמר הכי ריח "בגדיו" אין קושיא שגם בגדיו היו
מנושמות, מן עדן שהיה שם (יפ"ת) וכן לריכס אנו לומר
לפי האונקלוס שפירש חמודות נקיות: (כב) פ"ו אינו חוזר
אשר ברנו ה' אל בני אל יעקב, אלל השדה ברנו ה'
(רא"ם), ואין זו כמו שאר ברכות השדה שנצרך בפירות
הרבה אלל הברכה היא שנצרך בריח טוב (ג"א): (כג)
ברוך מקומות התחל הפרשה בוא"ו ואין קושיא ואין דרוש
לפי שהוא לקשר ולהבדיל ספור המעשה וההמשך בזה אחר
זה, משא"כ כאן שאין זו ספור מעשה אלל נוסח הברכה
שברכו ואין להתחיל בוא"ו, אלל ודאי שאין כאן התחלת

כריח שדה אשר ברכו ה', שנתן בו ריח
טובי, וחכו שדה תפוחים, כך דרשו ח"ל (הענין
כ"ט): (כח) ויתן לה. יתן ויחזור ויתן (כ"ח), ולפי
פשוטו מוסב* לענין ראשון, ראה ריח בני שנתן לו*
הקב"ה כריח שדה וגו' ועוד יתן לה מטל השמים
וגו': מטל השמים. כמשמעותו, ומי"א (כ"ח) יש
לברכה* פנים (האלהים* (תנ"ח כ"ח) מהו האלהים
בדין, אם ראוי לה יתן לה ואם לאו לא יתן לה, אלל
לעשו אמר משמתי הארץ יהיה מושבך בין לדיק בין
רשע יתן לה, וזמנו למד שלמה כשעשה הבית סידר
תפלתו, ישראל שהוא בעל חמונה ומלדיק עליו את
הדין לא יקרא עליך תגר, לפיכך (מי"א ח' ל"ט) ונתת
לאיש ככל דרכו אשר תדע את לבבו, אלל נכרי
שני נוסחאות: מסי' ריח אשר נתן לו. הרבה כפח פנים

אור החיים

אות שקבל הברכות יעקב בצוונה אליו, והגם שגמר
אומר יחק והזכיר עשו, עס כל זה בשעת הברכה
לא היה מצד אלל זה שלפניו (י"א):
כז. ויברכהו ויאמר ראה וגו'. אומר
ראה (י"א) לא לשון ראייה אלל
חשיבות והכוונה ראוי הוא ריח בני וחשוב לדמותו
כריח שדה אשר וגו':
כח. ויתן לה האלהים. עעס אומר וי"ו
בתחילת ענין, להיות שקדם ואמר
ויברכהו הוסיף עוד לומר ויתן לה וגו', ומה שלא
פירש הברכות הרמות בויברכהו, אולי שיכוון על

אור בהיר

קלא) שמה שאמר חיות עשו, זה היה קודם שהלביש הברכות בגופו. כלומר, זה הגוף שאני ממשה זה עשו בלי ספק, אם כן יוכל אני
להלביש הברכות בגוף זה, ואין אני רוצה לדעת מי הוא. קלב) מי הוא זה שיראה.

אונקלוס

שמת בראשית כז תולדות

וידא ידוהי דעשו: כג וקא
אשתמודעה ארי הוואה ידוהי
כידו עשו אחוהי שערין
(ג' שערין) וברכה: כד ואמר
את דין ברי עשו ואמר הא אנא:
כה ואמר קריב קרמי ואיכיל
מצידא דברי בריל די חקרבנד
נפשי וקריב לה ואכל ואותי
(ג' ואעיל) לה חקרא ושתוי:
כז ואמר לה יצחק אבוחי קריב
פען ונשק לי (ג' ושק לי) ברי:
כח וקרב ונשק לה וארח ות ריחא

והידים ידי עשו: כג ולא הכירו כיהיו
ידיו כידו עשו אחיו שערת ויברכהו:
כד ויאמר אתה זה בני עשו ויאמר
אני: כה ויאמר הגשה לי ואכלה מציד
בני למען תברכה נפשי וינשלו
ויאכל ויבא לו יין וישת: כז ויאמר
אליו יצחק אביו גשהנא ושקהלי
בני: כח וינש וישקלו וירח אתריח

לקט בהיר

רש"י

אכל עשו בלשון קנטוריאלי דבר, וקום אביו (תנ"ח):
(כד) ויאמר אני. לא אמר אני עשו אלל אני:
(כז) וירח וגו'. והלא אין ריח רע יותר משטף
העזים (כ), אלל מלמד שנכנסה עמו (ריח) ג"ע (תנ"ח)
אכל עשו בלשון קנטוריאלי דבר, לא חשש כשהתחיל יעקב לדבר, וגם
יעקב אמר לאמו אולי ימושני אביו ולא חשש שיכירו מקולו,
אלל מן הסתם היו קולם שזה כחאומים (מ"ל), ולענין חשד
שהוא אינו עשו ונרץ למשש אותו היה די לרש"י משום
שאין שם שמים שגור בפיו, אלל לומר לו בפירוש שחשדו
ביעקב הוסיף רש"י בהוכחה שהוא הוא המדבר בלשון חמונים וכשהתחיל לדבר לא חשש יחק משום דיבורו נחת, אלל
כשהזכיר שם שמים חזר לחשדו גם משום דיבורו (בר"א): (כ) לא משום רשעות אלל כן טעמו ששער יענה עוז
וחמונים ידבר רש (ג"א): (כא) עורות העזים, ובש"ח כתב לאמר שהנדיים היו מנושמים מריח גן עדן מעשה שאלס
הראשון היה שם לבוש בהם, וא"כ לפי דבריו בגדי עשו היו לקוחים וגוונים מגיהנם, אלל לא ראה דברי קודש של ח"ל ב"ר
ח"ל א"ר יוחנן אין לה דבר שריחו קשה מן השטף הזה של עזים ואת אמרת וירח את ריח בגדיו ויברכהו אלל בשעה שנכנס

אור החיים

כג. ולא הכירו כי היו וגו'. (י"א) ואף על פי כן
דחה שמיעת קול מלפני חוש ההרגש כי
הקול יכול להשתנות, או ללד משמיע (י"א), או ללד
שומע (י"א), מה שאין כן ההרגש שערות הידים הוא
סימן מובהק:
ויברכהו. (י"א) פי' ללד כי מקודם שמששו וידע
כי עשו הוא לא היה לו דבר מכחיש
לקול הבא לאזניו שאינו עשו והרי זה מתעתע וכנס
בחששת יעקב שאמר והבאתי עלי וגו', והגם שלא
מזינו לו שקללו אף על פי כן הכין לבו לשנאתו,
ודבר זה בלדיקים יפעיל, ולא ולמד מח"ל (ב"מ

אור בהיר

קבד) ולמה אם כן ויברכהו. קבז) שהדיבור משתנה מחמת צינה וכדומה. קבז) ששמיעת אהן גם כן ישמנה. קכח) הלא אכל מקודם שברכו, וכי צ' פעמים ברכו. קכט) הלא הוציק אללו שהוא עשו, וגם ברכו, ולמה שאלו עוד הפעם, עוד היל"ל האתה זה בני וגו' בה"א התמיה. קל) שתיבת זה לכאורה מיותר.

יין משוער. מן ריח את ריח

מהרת למצא בני ויאמר פי הקרה יהוה אלהיך לפני: כא ויאמר יצחק אל-יעקב גשה-נא ואמשך בני האתה זה בני עשו אמל: כב ויגש יעקב אל-יצחק אביו וימשהו ויאמר הקל קול יעקב והידים ידי עשו: כג ולא הפירו פיהו ידיו בידי עשו אחיו שערת ויברכהו: כד ויאמר אתה זה בני עשו ויאמר אני: כה ויאמר הגשה לי ואכלה מציד בני למען תברכה נפשי ויגש-לו ויאכל ויבא לו יין וישת: כו ויאמר

ג"כ קרא ותרנום ואפשר לומר מפני שהוא סוף פסוק ומפני הסמיכות וכן לא ידעתי יום מותי. יום מותי לפני מותי. קום מותי לפני מותי. קום

פירוש על רש"י

שנראה שהיה עומד, לזה פירש שאינו לשון ישיבה אלא לשון הסבה. (קניול) **כא** גשה נא ואמשך בני. אמר בלבו אין ררך עשו להיות שם שמים שגור בפיו. ואני תמה כי לא היה עשו רשע בעיני אביו, ואולי היה חושב בלבו כי בעבור היותו איש שדה ולבו על הציד, איננו מזכיר שם שמים מפחדו שלא יזכירונו במקום שאינו סהור ומכלי כוונה ונחשב לו זה בעיני אביו ליראת שמים, ועל דרך הפשט יהיה זה בעבור טביעות הקול. (רמב"ן) **כב** הקל קול יעקב. שמדבר בלשון תחנונים. נראה שדעתו שהיו שוים בקול, ואם לא כן לא היה לו לפרש שמדבר וכו', כי כל האדם ניכר בקולו באי זה לשון שהוא מדבר ולא היה לו להכירו לבר בשביל שדבר בלשון תחנונים, ומשום הכי לא פחד יעקב שיהא ניכר בקולו כמו שהיה ירא למיטוש שאמר אולי ימושני. (ר"י יהודה הלאוהו) * פי' כשמשום

פירוש על התורה

כא ויאמר יצחק אל יעקב. עכשיו קראו הכתוב יעקב, כי כששמע שמזכיר שם הנכבד והנורא, מה שאין דרכו של עשו להזכיר שם שמים, לכך אמר שמא יעקב הוא זה. (ר' מנחם) **גשה נא**. בבקשה אל יקשה בעיניך שאני חושדך. (ר' מנחם) **ואמשך**. ש"ן רפה, אמר למשמש בו מעט בידיים רפות. (רבינו אפרים) **וימשהו**. ש"ן דגושה, שמשמש בתזוק. (רבינו אפרים) **הקל קול יעקב**. לא נסמך על הקול כי כמה פעמים הוא משתנה ע"י צעקה וקורא פעמים עבה

אחיתא לאשכחא ברי ואמר ארי זמין יי אלהך קדמי: כא ואמר יצחק ליעקב קריב כעו ואמשך ברי האת דין כעו ואמשך ברי האת דין ברי עשו אם לא: כב וקריב יעקב לות יצחק אבוי ומשך יתה ואמר הא קלה קלה דיעקב ומוש ידיה מוש ידיו דעשו: כג ולא חכם ית[ה] ארום הוון ידיו כידיו דעשו אחוי שערניין וברך יתיה: כד ואמר את הוא דן ברי עשו ואמר אנה: כה ואמר אקרב לי ואכל מן צידה דברי מן בגלל די תברך יתך נפשי וקרב ליה ואכל ואייתי ליה חמר ושתי: כו ואמר ליה יצחק אבוי קרב כעו ושק

תולדות אהרן רכמי נ זום קול [כד] הקל קול. גישן ט:

רש"י

אסתמח: (כא) **גשה נא ואמשך**. אמר ימך בלבו אין דרך עשו להיות שם שמים שגור בפיו וזה אמר כי הקרה ה' אלהיך: (כב) **קול יעקב**. שמדבר בלשון תחנונים קום נא אכל עשו בלשון קטגוריא דבר יקום אזי: (כד) **ויאמר אני**. לא

פירוש על התורה

ופעמים גלול, אבל על כי היו ידיו כידיו עשו אחיו שערות, כסבור דבר ברור הוא, ודבר זה גרם לו ברכה. (חוקניו) לפי שתאומים היו היה קולן דומות קצת זה לזה ולכך טעה יצחק בקולו מאחר שמצאו איש שער על צוארו. (רשב"ם) יש בזה ספק שסומא אינו מותר באשתו אלא כטביעות קול ואם כן העיקר הקול, התשובה יצחק רצה לברוקו בה' תושים אם הוא יעקב אלא שחוש הראות לא היה איפשר, בחוש המושש, בחוש הטעם, בחוש הריח. בקול, חוש השמע לכד לא מצא כעשו וג' עדים הם יותר מעד אחד ועוד נראה לי שחוש המושש לכדו גדול מטביעות

ברי ואמר ארום זמן יי אלהך קדמי: כא ואמר יצחק ליעקב קריב כעו ואמשך ברי האת דין כעו ואמשך ברי האת דין ברי עשו אם לא: כב וקריב יעקב לות יצחק אבוי ומשך יתה ואמר הא קלה קלה דיעקב ומוש ידיה מוש ידיו דעשו: כג ולא חכם ית[ה] ארום הוון ידיו כידיו דעשו אחוי שערניין וברך יתיה: כד ואמר את הוא דן ברי עשו ואמר אנה: כה ואמר אקרב לי ואכל מן צידה דברי מן בגלל די תברך יתך נפשי וקרב ליה ואכל ואייתי ליה חמר ושתי: כו ואמר ליה יצחק אבוי קרב כעו ושק

פירוש תרגום יונתן פטלו פרה ורחל נמשמע: (כה) ואודמן ליה מלאכא. גילקוט וזה מילוי וצא לו יין מהיין היה ומכין וממן חל המטעמים מיכלל הוצא

קלא והטעם שהמשוש השנתו בלי אמצעי אלא העור שדובק בגוף עצמו והקול האמצעי להשנתו הוא חוץ ממנו שהוא האויר. (תולדות יצחק) שתי ירושות הנחיל יצחק לבניו, ליעקב הנחיל את הקול, לעשו הנחיל את הידים. (ר' שמואל מסנות) הקל כתי' חסר, לומר כשקולו של יעקב קל בתורה אז הידים ידי עשו שולטות עליו כמ"ש ח"ל ע"כ. (רבינו אפרים) קול ראשון חסר, שמעתי הטעם שהתפלה בכוונה שאפילו מן הקלים נשמעת לפני הקב"ה, לפיכך כתב הקל ולא הקול. (ר' יוחנן לוריא) **הידיים ידי עשו**. אין ספק שהיו הערות מתוקנים באופן שהיה שערם דומה לשער האדם כי אמנם רב ההבדל בין שער האדם לשער הגדי אם לא יתוקן הרבה במלאכה והנה העיד כי היו ידיו כידיו עשו אחיו שערות ועם זה אולי נחלש בו גם חוש המושש. (ספורנו) **הקל קול יעקב והידיים ידי עשו**. הרי סימנים חלוקים יבא השלישי ויכריע ביניהם והוה הריח ולכך וירח את ריח בגדיו. (ריב"א)

כב ולא הכירו. טעמו שוט סמך על המיטוש אשר בו ההבדל ביניהם אי אפשר להשוותו ולא סמך על הקול ואע"פ שהיה משונה קול יעקב מקול עשו לפי שהיו קרובים זה לזה ואילו היה קולו של יעקב שונה מקול עשו שינוי גדול לא היה יצחק מסופק בדבר כלל. (ר"א בן הרמב"ם) **ויברכהו**. על שחשד שהיה ראוי לקללה כאמרו והבאתי עלי קללה. (ספורנו) אין ענינו שברך אותו בפועל אלא שגמר בלבו לברכו. (אברבנאל) **כד** ויאמר אתה זה וגו'. לתוספת הכירור וחיווק המופת מפני דמיון הספק שעלה על דעתו. (ר"א בן הרמב"ם) **ויאמר אני**. ולא הרבה דבריו פן יכירו בקול. (רוקח) **כה** ויאמר הגשה לי. אינו אומר הבא אלא הגישה, ללמדך שכל מי שמאכיל אביו כאלו מגיש קרבן להקב"ה. (ר' משה הדרשן) **הגשה**. חסר, לפי שלבו מסתפק בדבר. (רוקח)

?? אלהך קדמי: כא ואמר יצחק ליעקב קריב כעו ואמשך ברי האת דין כעו ואמשך ברי האת דין ברי עשו אם לא: כב וקריב יעקב לות יצחק אבוי ומשך יתה ואמר הא קלה קלה דיעקב ומוש ידיו דעשו: כג ולא אשתמוציה ארום הנה ידו כידיו עשו אחוי שערניין וברכהו: כד ואמר אתה הוא דין ברי עשו ואמר אנה: כה ואמר אקרב לי ואיכול מצידא דברי בגין תברכהו נפשי וקריב ליה ואכל ולא הוה חמרא גביה ואודמן ליה מלאכא ואייתי מן חמרא דאצטנע בעינבוני מן יומי שירוי עלמא ויהביה ביד יעקב ויעקב אמטי ליה לאבוי ושתי: כו ואמר ליה יצחק אבוי קריב כעו

פירוש על התורה

מציד בני. כאילו אמר מצידך אלא כן מנהג הלשון. (רד"ק) **ויאכל ויבא לו יין וישת וגו'**. ואחר כך וירח ריח בגדיו ויברכהו, והא דלא בירך אותו קודם האכילה, מכאן פסק שאותו המברך ברכת המזון, אין לו לברך בעל הבית ביה רצון שלו וגו' אלא אחר האכילה, כמו שעשה יצחק. (רבינו אביגדור צרפתי) **ויבא לו יין**. הוסיף יעקב ע"ה להביא מה שלא ביקש יצחק ולא אמרה רבקה כלומר להביא את היין כדי לשמח את נפש יצחק ע"ה לברכה וידוע סגולת היין שהוא משמח את הגפס ככתוב ויין ישמח לבב אנוש. (ר"א בן הרמב"ם) לשמח לבו שיברכתו בלב טוב, כי רוב מאכלם לא היה עם היין אלא במקום שזכר משתה. (רד"ק) שהיו מערבב קצת דעתו של אדם, ולא ידוקק אם הוא עשו אם לא. (חוקניו) ואילו יין לא נתנה לו כי לא רצתה לתת לו שום דבר אדם, ומיכאל הגביא הביא לו יין, ושלא יחסרו הנסכים מן הקרבן שהיה בו בשר ולהם ויין. (ר"א אבן שועיב) מן התוך, כי לא מצינו שהביאו מתחילה, אי"נ ג"ל ותתן המטעמים אלו היינות מטועמים ומבושמים. (רבינו אפרים) מאת אמו ששימרה לו לפני הפתח. (ר' מנחם) הוא נקוד בטעם גדול לפי שלא צוה יצחק לעשו שיתן לו יין ויעקב הביא לו יין כדי להטיב לבו ולשמחו ויוכה בברכתו. (ר' שמואל מסנות) בשביל שהביא היין ברכה לאבינו יעקב וכה שתהיה הברכה עליו בתחלה אע"פ שהוא שלישי לארץ. (מאור האפלה) כעוד שאוכל הביא לו יין. (רוקח) לפי שהיין לוקנים יפה. (ר' טוביה) **וישת**. כוס אחד. (ר' מנחם) **כז** **גשה נא ושקה לי**. ולא אמר ואשקך, לעולם הנשיקה תולה בגדול שנושק לקטן ממנו ואם הם שווים, כל אחד לחבר, כמו וישקו איש את רעהו, ילק אמר כן, לפי שיצחק לא היה רואה את יעקב ולא היה יכול לנשק אלא למשש אותו לפיכך אמר לבנו שישקרו. (רד"ק) למה אמר שישקנו, לפי שבשעה שצפה יצחק רשעים עומדים מיעקב נתעגמה דעתו עליו ונסתלקה הימנו

קה ה טוב תולדות יין

כב ויגש יעקב אל יצחק אביו וימשהו ויאמר הקל קול יעקב והידים ידי עשו .

יב"ע: קלא הדיו קליה דיעקב כרם ממש ידיו הקול הזה קולו של יעקב אך מישוש ידיו כמישוש ידיו דעשו: כמישוש ידיו של עשו.

כג ויאמר הגשה לי ואכלה מציד בני למען תברכך נפשי ויגש לו ויאכל ויבא לו יין וישת .

יב"ע: וקריב ליה ואכל ולא הוה חמרא נכיה ואזדמו ליה מלאכא ואייתו מן חמרא דאצטנע בעינבוני מן זומי שירווי עלמא ויהביה ביד יעקב ויעקב אמטו ליה לאביו ושתו: ויגש לו ויאכל ולא היה יין אצלו ונודמו לו מלאך והביא מן היין המשומר בענבוני מימי תחלת העולם ויתנהו ביד יעקב ויעקב הביא לו לאביו וישת.

כד ויגש וישק לו וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו יהוה .

יב"ע: וקריב ונשיק ליה וארת ית ריחא דלבושו וברכיה ואמר תמון ריחא דברי כריחא דקטורת כוסמניא דעתידיא למתקרבא כטורה כי מקדשא דאתקרו חקל דבריך יתיה יין ואתרעי ראשאה שכינתיה תמון: ויגש וישק לו וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראו ריח בני כריח של קטורת הבשמים שעתידים להקרב בהר בית המקדש הנקרא שדה אשר ברך אותו ה' ורצה להשרות שכינתו שם.

כה ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירש .

יב"ע: ויתן לך מימרא דיי מטוב טליו דנחתו מן שמיא ומטוב מוכעיו דסלקין זמריביו צמחי ארעא מלרע וסוגנוי עבור וחמר: ויתן לך מאמרו של ה' מטוב הטללים היוודים מן השמים ומטוב מעינות העולין ומגדילים צמחי הארץ מתחת ורב דגן ותירוש.

כז יעבדוך עמים וישתחו לך לאמים הוה גביר לאחריך וישתחו לך בני אמך ארריך ארור ומברכך ברוך .

אונקלוס: יפלחונך עממו וישתעבדו לך מלכו: יב"ע: ישתעבדו לך אומיא כל בני דעשו וינחננו קומד מלכוותא כל בנהא דקטורה רב ושלט תהי על אחך ויהו מקדמו למשאל ישתעבדו לך האומות כל בניו של עשו³³ ויכרעו לפניך מלכים כל בניה של קטורה³⁵ שר ושולט תהיה על אחיך ויהיו

32) ליעקב נודמו היין ולא לעשו, שלא יפסלו במגע ידיו.
33) ובכני אמך כתב "ויסגדו" - וישתחו, משום שרק על יחידים ניתן לומר השתחוואה, משא"כ על עמים שלמים.
34) אין זה לשונו ממש של יצחק שהרי לא ידע שהוא יעקב ולא עשו, אלא פירושו של התרגום הוא לכונת ענין הנבואה שבברכת יצחק.
35) כדאי בכ"ר פס"ו ה'.

קה ה טוב תולדות יין

יא ויאמר יעקב אל רבקה אמו הן עשו אחי איש שער ואנכי איש חלק . יב"ע: ועל הוה יעקב דחיל חיטא דחיל דרמא ועל שהיה יעקב ירא חטא ירא אולי יקללנו ילטיניא אביו ואמר הא עשו אחי גבר שערן ואנא גבר שעיע: אביו ויאמר הנה עשו אחי איש שער ואני איש חלק.

יב אולי ימשני אבי והייתי בעיניו כמתעתע והבאתי עלי קללה ולא ברכה . אונקלוס: ואהי בעינוהי כמתלעיב ואהי מיתי עלי לוטיו ולא ברכו: ואהיה בעיניו כמתלוצץ²⁹ ואהיה מביא³⁰ עלי קללות ולא ברכות. יב"ע: ואהי דמי בעינווי הי כמנחך ביה ואהיה דומה בעיניו כלועג לו והבאתי עלי ואייתי עלי לוטיו ולא ברכאו: קללות ולא ברכות.

יג ותאמר לו אמו עלי קללתך בני אך שמע בקלי ולך קח לי . אונקלוס: ואמרת ליה אמיה עדי אתאמר כנבואה ולא ייתון לוטיא עדי ברי: ותאמר לו אמו אם ברכות יברכך יבואו עליך ועל בניך ואם קללות יקללך יבואו עלי ועל נפשי³⁰.

יד ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדל החמדת אשר בבית ותלבש את יעקב בנה הקטן . אונקלוס: ונסיבת רבקה ית לבושי עשו כרה רבא דכיתא: יב"ע: ונסיבת רבקה ית לבושי עשו כרה רבא מרגנן הוה מן אדם קדמאי והווא יומא לא אלכשינו עשו ואשתארו גכה בכיתא: בבית³¹.

יז ותתן את המטעמים ואת הלחם אשר עשתה ביד יעקב בנה . יב"ע: וסדרת ית תכשיליא וית לחמה: וערכה את התבשילים ואת הלחם.

יט ויאמר יעקב אל אביו אנכי עשו בכרך עשיתי כאשר דברת אלי קום נא שבה ואכלה מצידו בעבור תברכני נפשך . אונקלוס: אסתחר ותיכול מצידו: הסב ותאכל מצידו.

יז ותתן את המטעמים ואת הלחם אשר עשתה ביד יעקב בנה . יב"ע: וסדרת ית תכשיליא וית לחמה: וערכה את התבשילים ואת הלחם.

יט ויאמר יעקב אל אביו אנכי עשו בכרך עשיתי כאשר דברת אלי קום נא שבה ואכלה מצידו בעבור תברכני נפשך . אונקלוס: אסתחר ותיכול מצידו: הסב ותאכל מצידו.

29) ע"י בת"י חבוקק פ"א ה'.
29) בדפוס סביוניטה "ואייתי" - ואבוא, וזה בתקבל יותר, "ואהי כיותי" פירושו פעולה מכושכת, לעומת "ואייתי" שמורה על פעם אחת.
30) הרי נאמר לה כנבואה שלא תבאנה קללות, ורק לשם חזוק הדבר אמרה לו כך, ואין להעלות על הדעת זלול חיים אצל אמותינו.
31) וכדאי בפר"א פכ"ד.

לְדָנָא אֶל-הַצֵּאֵן וְקַח-לִי מִשָּׁם שְׁנֵי גֵדִי
 עֲזִים טָבִים וְאֶעֱשֶׂה אֹתָם מִטְעָמִים לְאָבִיךָ
 כַּאֲשֶׁר אָהֵב: וְהֵבֵאתָ לְאָבִיךָ וְאָכַל בְּעֵבֶר
 אֲשֶׁר יְבָרְכְךָ לְפָנַי מוֹתוֹ: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב
 אֶל-רַבְקָה אִמּוֹ הֵן עָשׂוֹ אַחִי אִישׁ שָׂעִר
 וְאֲנֹכִי אִישׁ חֶלֶק: י אֹלֵי יִמְשֻׁנִי אָבִי וְהֵייתִי
 בְּעֵינָיו כַּמִּתְעַתֵּעַ וְהֵבֵאתִי עָלַי קָלְלָה וְלֹא
 בָּרַכְהָ: י ותאמר לוֹ אִמּוֹ עָלַי קָלְלַתְךָ בְּנִי
 אֲךָ שָׁמַע בְּקֹלִי וְלֹךְ קַח-לִי: ד וילך וַיִּקַּח
 וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר
 אָהֵב אָבִיו: טו ותקח רבקה את-בגדי עֲשׂוֹ
 בְּגָהּ הַגְּדָל הַחֲמֹדֶת אֲשֶׁר אֵתָהּ בְּבֵית
 וַתִּלְבָּשׂ אֶת-יַעֲקֹב בְּגָהּ הַקָּטָן: טז ואת עֹרֹת
 גֵּדֵי הָעֲזִים הִלְבִּישָׁה עַל-יָדָיו וְעַל חֻלְקֹת
 צִוְּאָרָיו: יז ותתן את-הַמִּטְעָמִים וְאֶת-הַלֶּחֶם
 אֲשֶׁר עָשְׂתָה בְּיַד יַעֲקֹב בְּגָהּ: יח וַיָּבֵא אֶל-

רש"י

(ט) וקח לי. משלי הם ואינם גזל, שכן כחז לה יחזק כחכמה ליתול שני גדיי עזים ככל יוס: שני גדיי עזים. וכי שני גדיי עזים היה מאלכו של יחזק, אלא פסח היה, האחד הקריב לפסחו והאחד עשה מטעמים, נפרקי דרבי אליעזר: כאשר אהב. כי טעם הגדי כטעם הנזי: (יא) איש שעיר. בעל שער: (יב) ימשני. כמו ממשש בלתי: (טז) החמדות. הנקיות, כחגומו דכייסא. דבר אחר, שמד אומן מן נמרוד: אשר אתה בבית. והלא כמה נשים היו לו והוא מפקיד אלל אמו אלא שהיה בקי במעשיהן

משך חכמה

כז (יד) וילך ויקח ויבא לאמו. ...ואמרו שם רמאות, שהיה צריך לומר אנכי עשו בכורך... (כ"ד סה, טו), אנוס וכפוף ובוכה, שהיה על ידי (מש"ש שמות יב, כז, ד"ה וישלח)

מקור החכמה

(יד) 1. ובפי רש"י שם, בע"כ שלא רצה לעבור לאמו, משמע שאם לא מפני מורא לא היה על דעת אמו, ובפי' מתננת כהונה, דייק מדכתיב עושה.

אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנֵנִי מִי אַתָּה בְּנִי:
 יט וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-אָבִיו אֲנֹכִי עָשׂוֹ בְּכֹרֶךָ
 עָשִׂיתִי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי קוּם-נָא שָׁבָה
 וְאָכְלָה מִצִּידִי בְּעֵבֶר תְּבָרְכֵנִי נַפְשֶׁךָ:
 כ וַיֹּאמֶר יַעֲזָק אֶל-בְּנֵוֹ מַה-זֶּה מַהֲרַת לְמַצֵּא
 בְּנִי וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנָי:
 כא וַיֹּאמֶר יַעֲזָק אֶל-יַעֲקֹב גִּשְׁה-נָא וְאִמְשֻׁךָ
 בְּנִי הֲאֵתָה זֶה בְּנִי עָשׂוֹ אִם-לֹא: כב וַיִּגַּשׁ
 יַעֲקֹב אֶל-יַעֲזָק אָבִיו וַיִּמְשְׁהוּ וַיֹּאמֶר הַקֵּל
 קוֹל יַעֲקֹב וְהִידִים יָדָיו עָשׂוֹ: כג וְלֹא הִפִּירוּ
 כִּי-הָיוּ יָדָיו כִּידֵי עָשׂוֹ אַחִיו שְׁעֹרֹת וַיְבָרְכֵהוּ:
 כד וַיֹּאמֶר אֵתָה זֶה בְּנִי עָשׂוֹ וַיֹּאמֶר אָנֹכִי:
 כה וַיֹּאמֶר הַגִּשְׁה לִי וְאָכְלָה מִצִּיד בְּנִי לְמַעַן
 תְּבָרְכֶךָ נַפְשִׁי וַיִּגַּשׁ-לוֹ וַיֵּאָכֵל וַיָּבֵא לוֹ יַיִן
 וַיִּשְׁתְּ: כו וַיֹּאמֶר אֵלָיו יַעֲזָק אָבִיו גִּשְׁה-נָא

רש"י

ומושדן: (יט) אנכי עשו בכרך. אנכי הוא המציא לך ועשו הוא נכורך: עשיתי. כמה דנריס כאשר דנרח אלי: שבה. לשון מיסב על השלחן כן מחורגס אסמחר: (כא) גשה נא ואמשך. אמר יחזק בלבו אין דרך עשו להיות שם שם שמים שגור בפיו זה אמר כי הקרה ה' אלהיך: (כב) קול יעקב. שמדנר בלשון מחנונים קום נח, אלל עשו בלשון קטוריא דנר יקום אזי: (כד) ויאמר אני. לא אמר אני עשו אלא אני: מחנונים קום נח, אלל עשו בלשון קטוריא דנר יקום אזי: (כד) ויאמר אני. לא אמר אני עשו אלא אני:

משך חכמה

ז (כה) ויבא לו יין. מרכא כפולה. יעוין זוה"ק זה גרגורן, שנים, דרך ארץ (פסמים פו, ט), לכן הפסיק, והוא הביא לו הכוס שתי פעמים ששתה הינוקאי. ופשוט, דהשותה כוסו בבת אחת הרי בשם (מ"ג בלק, (קמט) [קפט, א]) בשם בשתי פעמים, ופשוט.

מקור החכמה

(כה) 1. פתח ההוא ינוקא וכי, הה"ד ויבא לו יין וישת, הכא אתכליל עילא ותתא, ועל דא ארחיק מטה, ומשיך לה במשיכו "דחרי תנועיי", והיינו לו, ליה לתתא ליה לעילא (בתרין סטרין אחיד). חנוך טעמי", דהא בתרין סטרין אחיד, וההוא יין אזיל

5

מרכא כפולה נשמע כמו שאומרים התיבה שתי פעמים מחמת שצריכים להאריך בנגינת הטעם, והרי זה כאילו היה כתוב שני פעמים "לר" בפסוק, וכידוע נגינת הטעמים היא מסיני, והיינו משום שבא לרמז שהמלאך הביא ליעקב - ויעקב הביא ליצחק, ונפלאים הדברים.

ש"ת "בנין שלמה" - בהקדמה

ראייתו של יצחק אבינו לדורות

"ויגש וישק לו וירא את ריח בגדיו" (כ. כז)

"אפילו ריקנין שבך מלאין מצות כרימון. ר' זירא אמר מהכא: "וירא את ריח בגדיו" - אל תיקרי בגדיו, אלא כוגדיו" (סנהדרין לז.)

והלא בפסוק נאמר "בגדיו", ולא "בוגדיו"?

אלא, כתב רבי משה יהודה ליב אב"ד קוטנא, מבואר במדרש רבה (אמור פרשה ל'): "דבר אחר: "פרי עץ הדר" - אלו ישראל. מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח, כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים וכו' ויש בהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים. ומה הקב"ה עושה להם? לאבדן אי אפשר, אלא אמר הקב"ה: יקושרו כולם אגודה אחת והן מכפרין אלו על אלו".

למדנו מדברי המדרש שאם עמי הארץ מתחברים לתלמידי-חכם ושומעים בקולו כאשר הוא מורה להם דיני התורה (שהרי לולי כן, לא יתחבר עימם התלמידי-חכם) - אזי יש גם להם תקוה. במצב זה, הרי עמי הארץ בבחינת בגד - כשם שהבגד צריך להיות דומה לגוף הלובשו, כך גם עמי הארץ צריך להשוות דעתו עם דעת התלמידי-חכם.

הרי לנו שכוונת הקרי והכתיב בפסוק זה שווה, ולא שינו תז"ל בדרשת "בוגדיו" מן הפירוש הפשוט במילת "בגדיו", אלא שהיה קשה להם לחז"ל: למה כתיב "וירח", והרי אין לך ריח רע יותר משטף העיזים? (כפי שהקשה רש"י ותירץ באופן אחר). ותירצו על פי הכלל הידוע שכל מעשה אבותינו הקדושים היה לדורי דורות (וכפי שכתב הרמב"ן בפרשת לך לך) וכמו כן ראייתם היתה עד למרחקים שר דורות אחרים. וראה יתרה אבינו: שצאצאיו אפילו אם יהיו תלילה בבחינת

כשהקול קול יעקב, ידי עשיו אינן מעכבות...

"ויאמר הקול קול יעקב והידים ידי עשיו" (כ. כב)

ועל כך דרשו חז"ל, כידוע: "בזמן שהקול קול יעקב - אין הידים ידי עשיו". והדבר תמוה, כי לכאורה מעצם המעשה יצא להיפך - שהיה הקול קול יעקב והידים ידי עשיו גם יחד?

ואמר הגאון רבי יהושע מהוראדנא, שחז"ל דרשו דבריהם מעצם הענין שהוא פלא: יצחק אבינו רוצה להנחיל את ברכתו לעשיו, והנה הוא עצמו חש כי משהו אינו בסדר עם האיש שבא לפניו לקבל את הברכות, קולו כקולו של יעקב - אך ידיו כידי עשיו. לכאורה, היה עליו לעכב את ברכתו ולהמתין עד שיתברר הענין, ולמה מיהר כל כך ונתן את ברכתו?

מכאן למדו חז"ל שמכיון שהקול היה קול יעקב, העובדה שהידים היו ידי עשיו לא עיכבה ולא עשתה כל רושם. לכן החליט יצחק ונתן לו את ברכתו מיד...

קובץ לזכרו - עמוד עה

רמז נפלא להבאת היין על ידי מלאך מגן עדן

"ויבא לו יין וישת" (כ. כה)

מסופר כי כאשר היה הגאון רבי בצלאל הכהן מוילנא נער בן ד' או ה' שנים, למד פעם עם אביו, הגאון רבי ישראל משה הכהן, מו"צ בוילנא, חומש עם פירוש רש"י. כאשר הגיעו לפסוק זה, שאל את אביו: מנין היה ליעקב יין להביא לאביו, והלא רבקה לא נתנה לו רק שני גדיי עיזים למטעמים, ולא יין?

אביו הגאון לא ידע מה להשיבו. אולם למחרת, הזדמן לידו חומש עם תרגום יונתן בן עוזיאל וראה שהתרגום מפרש שם: "דאייתי מלאכא דה' מגינתא דעדן יין ליעקב ויעקב אייתי לאבוה וישת". קרא הגאון לבנו הצעיר והצביע בפניו על דברי התרגום המיישבים את קושייתו מיום האתמול.

קרא הנער את דברי התרגום ותיכף השיב שנראה שדברי התרגום מרומזים ממש בפסוק. כי על "ויבא לר" נקוד מרכא כפולה על תיבת "לר", וידוע שנגינת

הקדמה

הרב הגאון הנ"ל בהלכה. וכשיזכני ה' להדפיס יתר החלקים אז אכתוב קצת מגודל קדושתו וחסידותו פרישותו ומדרכיו ומנהגיו הטובים אשר נהג בו כל ימי חייו אך כעת חסתי על הוצאות הדפוס כי רבה היא והרב המאור הגדול מו"ה יחזקאל פייוויל ז"ל עם בניו המאורות הגדולים [אשר נתקבל למ"מ דפ"ק בשנת תק"ע והיה מ"מ בפה משך כ"ד שנה רצופים עד שנת תקצ"ג ואז היתה מנוחתו כבוד בפ"ק ווילנא]. ומר אבא ז"ל היה מקורב מאד עמו כי היה שכינו והיה נכנס ויוצא אצלו ממש בכל יום וקיבל ממנו כמה חדושים טובים וסיפורים נפלאים מגאוני וגדולי הדור אשר מלפנינו וגם שמע מדי שבת בשבתו כל משך כ"ד שנה הנ"ל בלי הפסק דרשותיו הנחמדים אשר היה דורש בכל שבת בבהכנ"ס הגדולה דפ"ק והיה זוכר כל דרשותיו והיו שגורים על לשונו וקצת מהם יבואו בתוך גוף הספר מה ששמעתי מפי מר אבא. ושמעתי ממר אבא ז"ל כי בימי הסליחות ועשרת ימי תשובה היה מגיד בבהכנ"ס הגדולה בין מנחה למעריב בכל יום ויום דברי כבושים ומוסר והיה אומר על עצמו בדרך הלצה המקרא (תהלים מ, ח) אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי. כלומר אל יהי חדוש בעיני הציבור דאתמול כבר אמרתי בבהכנ"ס ועכשיו הנה באתי להגיד פעם שנית דמה אעשה דבמגילת ספר כתוב עלי היינו בהכתב מגידות שהיו לו נכתב כן שבימי הסליחות ועשרת ימי תשובה מחוייב המגיד להגיד בכל יום [כי כן היה התיקון אז בפ"ק וזה מליצה נאה]. והרב המאור הגדול מו"ה אהרן פרענער ז"ל אשר היה דיין מצויין בפ"ק והרב הגדול מו"ה שלמה ז"ל מיורבריג ועוד כמה מופלגי תורה אשר התפללו בבהמ"ד הנ"ל. וגם על פי הרוב היו באים כמה גאוני גדולי הדור שמה כי היה ביתו אכסניא של תורה ואליו ינהרו חכמים וגדולים מכל כנפות הארץ לפקח על צרכי הכלל. וכמה פעמים נתאכסן אצלו הרב הגאון האמיתי מו"ה חיים מוואלאזין ז"ל והרב הגאון המפורסם מו"ה יהודה ליב עדיל ז"ל המ"מ דק"ק סלונים בעל המחבר ספר מי נפתוח וספר אפיקי יהודה. והגאון מו"ה מרדכי מארדוש ז"ל בעל המחבר הביאור על מהר"ם שיף והתפללו ג"כ בבהמ"ד הנ"ל ושהו פה איזה חדשים ומר אבא ז"ל קיבל גם מהם כמה חדושים וסיפורי מעשיות. וכאשר זכה מר אבא ז"ל לגדל בנו הנחמד לתורה [הוא נייהו מר אחי הגאון מו"ה בצלאל הכהן זצ"ל מ"ץ דפ"ק] התחיל ללמוד עמו הוא בעצמו חומש עם פירש"י על הסדר וכל השי"ס וקיים כמו שכתוב בתורה ושנתם לבניך. ושמעתי מפי מר אבא ז"ל שכאשר למד עם מר אחי חומש עם פרש"י ומר אחי ז"ל היה אז נער בן ד' או ה' שנים. וכשהגיעו לפרשת תולדות בפסוק ויגש לו ויאכל ויבא לו יין וישת שאל למר אבא ז"ל דמאין היה לו ליעקב יין להביא לאביו הלא רבקה לא נתנה לו רק שני גדיי עזים למטעמים אבל יין לא נמצא בכתוב שנתנה. ולא ידע אז מר אבא מה להשיבו ע"ז. עד למחרת נזדמן לידו חומש עם תרגום יונתן בן עוזיאל וראה כי התרגום פירוש שם דאייתי מלאכא דה' מגינתא דעדן יין ליעקב ויעקב אייתי לאבוב וישת. והראה מר אבא ז"ל למר אחי ז"ל לדברי התרגום הלז כדי להשיב על שאלתו ותיכף השיב לו מר אחי ז"ל דנראה דדברי התרגום מרומז ממש בפסוק, דעל ויבא לו נקוד מרכא כפולה על תיבת לו וידוע דנגינת מרכא כפולה נשמע כמו דאומרים התיבה שני פעמים מחמת דצריכים להאריך בנגינת הטעם והוי כמאן דכתיב שני פעמים לו בפסוק ונגינת הטעמים הוא מסיני כידוע והיינו משום דבא לרמז דהמלאך הביא לו ליעקב ויעקב הביא לו ליצחק. ונענע לו מר אבא ז"ל בראשו ואמר לו טוב דברת. וכאשר זכה לגדלו לנישואין והיה אז מר אחי ז"ל כבן י"א שנה, וכבר היה בקי אז מר אחי ז"ל בשני סדרים ש"ס מועד ונשים אשר למדו אביו בעומק העיון. וכבר היה אז מר אחי ז"ל חכם להיות שומע ומוסיף מדיליה להקשות ולפרק מסוגיא זו על חברתה ולחדש חדושים נכונים ע"ד הבקיאות. עד כי נתאוו רבים מאפרתי העיר ומעשיריה להתחתן עמו.

ועיי ז
מאד ב
רסי"ה
לתורה
טובים
ועיי נ
דיזכה
בתורה
כוונה
ואחר
החריפ
בענייני
י"ד דפ
ומקוד
סוכה ו
על דאג
אחר ה
תר"ג ש
לעדת
במדינו
למעשה
וחריפו
חייו אן
בעת ש
מחוץ ל
פרטי ר
ספרו ר
אותם,
אשר נ
בתקנו
בקש מ
שלו ול
חיבורי
הנ"ל ו
ב. וראה

לעשו, אולם לדבר כאיש גם כלשונו וסגנונו של עשו, זה לא היה יכול בשום אופן אף לשעה קלה.

הקל קול יעקב והידים ידי עשו... בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות אין הידים ידי עשו שולטות (ב"ר, סה).

מקשים איך דבר זה משתמע מן הכתוב, הרי הפשט הפשוט הוא שהידים ידי עשו אף שהקל קול יעקב?

ואפשר לומר בכונת המדרש, שיצחק אמר את הדברים האלה בתמייה, בסימן שאלה, הקול קול יעקב והידים ידי עשו — יעקב יתפלל, ילמד תורה ועשו יכה? זה לא יתכן. אבני האזל

יְאָמֵר גִּיּוֹשָׁה לִי וְאָכְלָה מִצֵּיד קָנִי לְמַעַן תִּקְרָךְ נַפְשִׁי וַיִּגְשְׁלוּ וַיֹּאכְלֵנוּ וַיָּבֵאוּ לָנוּ יַיִן וַיִּשְׁתּוּ: (כו. כה)

ויבא לו יין וישת... לא נמצא בכל שיר השירים פסוק המתחיל ב"ואו" אלא הפסוק הזה, "וחכך כיון הטוב", וכן בתהילים ק"ד הפסוק היחידי המתחיל באות "ואו" הוא "ויין ישמח לבב אנוש". לרמוז על שישה (ו) זמנים שצריכים לקדש על היין, ואלו הם: שבת, פסח, שבועות, ראש השנה, סוכות ושמייני עצרת. ר' נתן ספירא, בעל מגלה עמוקות

ויבא לו יין וישת... ולמה הביא לו יין, הרי יצחק ביקש רק לעשות לו מטעמים, וכן אמרה רבקה: והבאת לאביך ואכל? בדעת זקנים מבעלי התוספות מובא, שמיכאל הביא לו יין מגן עדן, וכן בתרגום יהונתן, שלא היה לו יין והביא לו מלאך מיין המשומר, ולמה היה צורך לשדר את המערכות? לשם מה כל התכונה הזאת עם היין?

אלא, רש"י בפסוק ט', מביא בשם פרקי דר' אליעזר, שפסח היה ושני גדיי העזים היה אחד לפסח ואחד למטעמים והיה אפוא צורך ביין לארבע כוסות. וזה שנאמר: ויגש לו ויאכל, ואחר כך, ויבא לו יין וישת, ואחר השתייה לא טעם כלום, כי אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, ואחר אכילת קרבן פסח אסור לאכול, אכן שתי כוסות האחרונות מותר לשתות.

ויש לזה רמז: להלן פסוק לה, כתוב: בא אחיך במרמה, ופירש"י בחכמה, ואמר על זה אדמו"ר ר' זאב מסטריקוב, הרי זה היה בפסח וג'מטריא של מרמה הוא רפ"ז, כגימטריא של אפיקומן, ויעקב עשה זאת בחכמה, שהאכילהו אפיקומן שלא יהיה רשאי לאכול עוד, וזאת היתה חכמה. הרב יוסף סצ'נובסקי

וַיִּגֶשׁ וַיִּשְׁקְלוּ וַיִּנְחֵהוּ אֶת־רִימֵי קַנְדִּי וַיִּקְרְבוּ וַיֹּאמֶר רָאֵה רִימֵי קַנְדֵּה אֲשֶׁר קָרְבָנוּ הִיא: (כו. כז)

וירח את ריח בגדיו... ריח בגדיו — ריח בוגדיו, רשעים שבישראל צדיקים הם. שנאמר (ישעיה ס', כא) ועמד כולם צדיקים. פסיקתא וסרתא

וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'... חכמינו אמרו: אל תקרי בגדיו אלא בוגדיו (כשם שהבגד אינו אחד עם הגוף אלא שייך לו, כן הבוגד אינו אחד עם אומתו אף-על-פי שהוא שייך לה — המלקט). כדרך

באמת יעקב אמר כך: יעקב אנכי, עשו בכורך" אלא שמלת "יעקב" אמר בחשאי, שלא ישמע אביו, וזה פירוש הכתוב "ויאמר יעקב" בתחלה אמר מלת "יעקב", אלא בחשאי, ואל אביו — אמר — אנכי עשו בכורך, אבל באמת אמר גם מלת "יעקב", בספרים שונים

קום נא שבה ואכלה מצודי... ואילו עשו אמר: יקום אבי ויאכל מציד בנו, כי חז"ל אמרו (גיטין ע): שלושה דברין מתישין גופו של אדם ואלו הן: אכל מעומד ושתה מעומד וכו', ולכן אמר יעקב "קום נא שבה ואכלה מצודי" כפי הדין. הרב י"ל דיסקין

וַיִּגֶשׁ יַעֲקֹב אֶל־יִצְחָק אָבִיו וַיִּמְשְׁהוּ וַיֹּאמֶר הֲקָל קוֹל יַעֲקֹב וַהֲיָדַימֵי יְדֵי עֵשָׂו: (כו. כב)

הקל קול יעקב והידים ידי עשו... אמר ר' ברכיה, בשעה שיעקב מרכין בקולו ידי עשו שולטות (מדרש רבה תולדות). "הקל" חסר כתיב, "הקל קול יעקב", והדיוק הוא, אם קולו של יעקב חסר, אם יעקב הקל קולו, מיד "והידים ידי עשו" — ידי עשו שולטות. פירש"י על המדרש

הקל קול יעקב והידים ידי עשו... כלומר יעקב יש לו כח הקול שהוא יוצא מפנימיות האדם, ועשו יש לו הידים, שאין לך דבר חיצוני יותר מן הידים, שמתפשטות לחוץ, והקול הפנימי גובר על הידים שהן בחוץ, ואלו דברים הם דברי חכמה מאד.

הקל קול יעקב והידים ידי עשו... הרמב"ם פוסק, שתקיעת שופר צריכה כוונה, ואילו במצה הדין כפאו ואכל מצה יצא, ומסביר הרב המגיד (ה"י שופר, פ"ג, ה"ד) כי בשופר אין שום מעשה אלא השמיעה ולכן צריך כוונה, אבל באכילת מצה נעשה מעשה, לכן אפילו בלי כוונה יצא.

לפי זה אפשר לומר שיש רמז לזה בתורה: הקל קול יעקב, כל מצוה שעושים בקול, בשמיעת קול, כגון שופר, צריך להיות קול יעקב, כוונה, והידים — מצוה שעושים בידים, כלומר שיש בה מעשה, אף אם היא יד עשו, היינו: שלא ככוונה — יצא. תולדות יעקב יוסף

הקל קול יעקב והידים ידי עשו... ולא הכירו... ויברכהו... ויש להבין אם היכר הקול היה בנגוד להיכר הידים, מה הכריע שהוא עשו שברכו? ואפשר לומר, דהנה תמוה למה הירבה יצחק כל כך לבדקו אם הוא עשו או לא, אלא נראה, שלכו של עשו היה נוקפו שמה יעקב יקח את הברכות מיצחק, וקודם שהלך מיצחק אמר לו סימן שיכיר שהוא עשו, והיינו, שיחקה בכל את יעקב, שישנה את קולו כקולו של יעקב, ידבר בנחת כיעקב ויזכיר שם שמים, וזה יהיה הסימן שהוא עשו, שאם יבוא יעקב להטעות הרי מסתמא ישנה את קולו שידמה כקול עשו, ואמנם הרמב"ן מעיר על דברי יעקב "אולי ימושני אבי" מדוע לא פחד שיכירו על ידי הקול, משום שיש בני אדם שיכולים לשנות הקול, וזו כוונת הכתוב "הקל קול יעקב והידים ידי עשו" הרי שני הסימנים המוכיחים שזה עשו, ולכן "ולא הכירו ויברכהו", וזה שתרגם אונקלוס: וזה אחיך במרמה — בחוכמא, כי מצדו של יעקב לא היתה כאן רמאות אלא חכמה, שהבין שאין צורך לרמות אלא שידבר כדרכו בקולו, ועשו נלכד על ידי ערמתו. בית הלוי להרב י"ב סולוביצ'יק

הקל קול יעקב והידים ידי עשו... קול יעקב — שמדבר בלשון תחנונים קום נא, אבל עשו בלשון קנטוריא דיבר, יקום אבי (רש"י), מדוע באמת לא שינה יעקב את סגנון דיבורו ולא אמר בנוסח עשו, יקום אבי, להסיר החשד מעליו? אם שינה יעקב את ידיו מדוע לא שינה גם אופן דיבורו? הכל היה יכול יעקב לחקות, לשנות את טעמו, להידמות

צח

שיר השירים ז

תרגום

בְּתַמָּר אַחְזָה בְּסַנְסֵנִי וַיְהִינָנִי שְׂדֵיךְ
כְּאַשְׁכְּלוֹת הַגֶּפֶן וְרִיחַ אַפְךָ כַּתְּפוּחִים:
← וְיַחַדְךָ בֵּינֵנו הַטּוֹב הוֹלֵךְ לְדוּדֵי
הַיְכָמָא דְקָם אַבְרָהָם
דְּמִי לְלוֹלֵבָא בְּעֶסְרָא

נְסִינְיָו, וּבְחִין אָנָּה אֶף לַחֲנֻנְיָהּ מִשְׁאֵל וְעוֹרֵיהָ, אִי פְּהֵלִין לְמִיקָם בְּנִסְיוֹנָהוֹן, אֶפְרוֹק בְּרִיל
וּכְתִיבֵהוֹן לְעָמָא בֵּית יִשְׂרָאֵל דְּמִתְלִין לְאַתְּכְלִין דְּעַנְבִּין, וְשׁוּמְהוֹן דְּדִנְיָאֵל חֲנֻנְיָהּ מִשְׁאֵל
וְעוֹרֵיהָ אֲשַׁתְּמַעוּ בְּכָל אֲרַעָא, וְרִיחֵיהוֹן יְהִי גְרִיף פְּרִיחָא דַּתְּפוּחִין דְּגִתָּא דְּעָרְן: יֵאמֵר
דְּנִיָּאֵל וְחֲבָרוּהִי קָבְלָא נְקִיבִיל עֲלֵנָּה גְזִירַת מִימְרָא דֵּי, הַיְכָמָא דֵּי קָבִיל עֲלֵיהָ אַבְרָהָם
אֲבוּנָא דְּמִתְלִי לְחִמְרָא עֲתִיק, וְנִקְרָא בְּאֹרְחֵן דְּתַקְנֵן קְדָמוּהִי, הַיְכָמָא דְּאִזְלוּ אֲלֵיהּ וְאֵלֵישַׁע

רש"י

ואתקודש על ידכס נתמנונים, שתקדשו את שמי
בין האומות: אחזה בסנסניו. ואני אחזק
בכס, סנסניס, ענפים: ויהיו נא שדיך. ועמה
האמתי את דברי שלח תפתמי אחרי האומות, והיו
העושים והמתמים ענן עומדים בלמונתם להשיב
דברים למפתים אותן, שלמדו מהם הקטנים שנהם:
(י) וחכך כיון הטוב. הזכיר נתמנונים שיהיו כיון
העונ: הולך לדודי במישרים. והכיר אני להשיב להם
ללהנמ מישור שהוא מן הלנ ולא צרמיה ועוקנה: כיון הטוב.
ישמחו ט ויודו על חלקם, דונב, מרמיס, פרומי"ר נלע"ו. וקסוד
לשון דינור, וכך היא התשובה, אני לדודי

מצודת דוד

כה שכנתו ולא תפרד ממנה: ויהיו נא שדיך. רוצה
לומר עתה בזמן קרוב אחעננ בשדיך, שיהיו
כאשכולות התלוים כלפי מטה. והגמשל הוא לומר
בזמן קרוב ישפיעו לך המלך וכהן גדול טובה
מרובה, כאשכולות המשפיעים את היין: וריח אפך.
ויעלו לריח ניחוח: (י) וחכך. מאמרין ישמחו לבי,
כיין הטוב ההולך במתן לדודים מאהוב לאהוב ליישר
האהבה ביניהם לכל תמוט:

ספורנו

(ט) בנסנסניו. ענין סניף וענף ואין לו דומה: נא.
(י) וחכך. הוא מה שמפעל הלשון והוא מכלי הדבור:
לדודי. כמו לדודים ונפלה המ"ם. כמו על דברי חז"ל
(דכ"ג ל ט) ומשפטו תחיים ורבים כמוהו:

מדרשי חז"ל

ואמר להם רדו ונשקו שפתותיהן של אבותיהם של אלו,
שכשם שפעלו הם לפני באש כך פעלו לפני בניהם באש,
ור' יהודה ב"ר סימון אמר: אמר רדו ונשקו שפתותיהן של
אלו, שאלולי לא קבלו תורתו ומלכותו בסניו הייתי נעשה
בעל דבבם לאלו שהם ישנים במערת המכפלה. (שם).
וחכך. כיון הטוב. דודים דברי סופרים לדברי תורה
וחכמים כדברי תורה, דכתיב וחכך כיון הטוב. (ירושלמי
סנהדרין פ"א ה"ד).

אבן עזרא

(ט) בנסנסניו. אין לו דומה, והוא למעלה ששם הפרי:
במעשיות: כתפוחים. בעלי ריח עם איזה מין: (י) וחכך.
כעת הריכות: יהיה נא כיון הטוב. כיון הגפן הטוב באופן שיהיה
החך: הולך לדודי במישרים. מכרין למצוא חן בעיני דודי.
בבקשת האמת לא לנצחון:

אבן עזרא

כה שכנתו ולא תפרד ממנה: ויהיו נא שדיך. רוצה
לומר עתה בזמן קרוב אחעננ בשדיך, שיהיו
כאשכולות התלוים כלפי מטה. והגמשל הוא לומר
בזמן קרוב ישפיעו לך המלך וכהן גדול טובה
מרובה, כאשכולות המשפיעים את היין: וריח אפך.
ויעלו לריח ניחוח: (י) וחכך. מאמרין ישמחו לבי,
כיין הטוב ההולך במתן לדודים מאהוב לאהוב ליישר
האהבה ביניהם לכל תמוט:

תרגום

שיר השירים ז

צט

בְּנִיָּאֵא, דִּי בּוֹכְתֵהוֹן לְמִישְׁרִים דּוֹכְב שְׁפִתֵי יִשְׁנִים: יֵאמֵר לְדוּדֵי
קָמוּ מִתַּיָּא, דְּדַמְנֵן לְנִבְר וְעֲלֵי תְּשׁוּקָתוֹ: יֵב לְכָה דוּדֵי נִצָּא הַשְּׂדֵה
בְּחוּי פְּהֵנָּא דְּמַנְבּוּאָת

פּוֹמִיָּה אֲתַעְרוּ דְּמִכֵּי מִיתֵיָּא דִּי בְּבַקְעַת דְּנִרָא: יֵאמֵרַת יְרוּשָׁלַם, כָּל זְמַן דְּאָנָּה מְהַלְכָּא
בְּאֹרְחָא דְּמִרֵי עֲלָמָא, מִשְׁרֵי שְׂכִינְתֵיהָ בִּינֵי, וְעֲלֵי מִתְּוִיָּה, וּבְעֵדֵן דִּי אָנָּה סְמִיָּא מִן
אֹרְחֵתֵיהָ מְסַלִּיק שְׂכִינְתֵיהָ מִבִּינֵי, וּמְטַלְטַל יְתִי בִּינֵי עַמְמִיָּא, וְאֲנִינֵן שְׁלַטִּין בִּי בְּנִבְר
דְּשְׁלִיט בְּאִינְתֵתֵיהָ: יֵב כְּדֵי חֲבֵו עֲמָא בֵּית יִשְׂרָאֵל אֲגֵלִי יי יְתֵהוֹן בְּאֲרַעָא דְּשַׁעִיר חֲקֵלִי

רש"י

וגם הוא משמוקק לי: (יב) לכה דודי נצא השדה. לרשו רבותינו נעיוצין (כא), אמרה כנסת

מצודת ציון

דמישרים. מלשון ישר: דובב. ענין שיחה ודבור. כמו
היבית עם (ישקל ל ג): ישנים. מלשון שנה:
(יא) תשוקתו. ענין תאוה וחשק. כמו ואלך תשוקתו
(משלש ט ז) יב) לכה. הוא ענין זרו:

מצודת דוד

דובב שפתי ישנים. רוצה לומר כיון אשר יש בו מן
החזק עד שמשיח אף שפתי ישנים. והוא ענין
הפלגה על כי דרך היין החזק להרגיל שפתי שותיהו
להרבות אמרים, עם כי היה דרכו למעט בדבור,
ורוצה לומר כמו היינונת כאילו משמחים את הלב, כן מאמרין ישמחו לבי. והגמשל הוא לומר הנה עתה
תפתח ועסק למודך יקובל ברצון לפני: (יא) אני לדודי. כאשר נשמע אל החשוקה ההבטחה והייעודים הללו,
אמרה הנה מאז ידעתי אשר אני מיוחדת לדודי, וכל תשוקתו הוא עלי לא על הזולת. והגמשל הוא כאילו
אמרה כנסת ישראל מאז ידעתי שאני לו לעם, ולא ימאס בי להחליפני בעם אחר: (יב) לכה דודי. תשלח

ספורנו

דובב שפתי ישנים. ויהיו דבריו כהזכיר דברי חכמת
הקדמונים והסיף עליהם כראוי לכל אחרון: (יא) אני לדודי.
משיבה עתה ה' אל לבה, אמת הוא שנשאלתי בכל אלה,
מכל מקום אני לדודי ולא עזבתיו, כאמרו אם שכחנו שם
אלהינו כו: ועלי תשוקתו. כאמרו יחכה ה' לחננכם וירום
לרחמכם כו: ובכן אני אומרת: (יב) לכה דודי נצא השדה.
לשוח בשדה בכפרן גליות:

אבן עזרא

(י) במישרים. תאר היין, כמו יתהלך במישרים: דובב.
כענין דבור ואולי כמוהו דבה: (יא) תשוקתו. כמו
ואל אישך תשוקתך (בראשית ג טז):
הפעם השנית. אפך כמגדל הצבונ. אותו המגדל
היה שוה לא היה בו עוות: ראשך עליך ככרמל.
כעין כרמל וכארגמן כעין או באף: וטעם מלך אסור
ברהפים. כי דימה השער שהוא יורד זה תחת זה
כדמות המים ברהטים, והמלך הוא הראש. או יהיה פירושו כי המלך הוא היה מתאוה להיות אסור וקשור
בחבלי שעה, וזה הענין הזכירוהו שרי קדר החושקים: מה יפית. אין בעולם תענוג לנפש ולא דבר יפה
ונעים כמו החשק: זאת קופתך דמתה לתמר. ואשכולות הם אשכולות הגפן שעלתה עם אילן התמר, כל
אחד היה מתאוה ואומר אעלה בתמר: אחזה בסנסניו. ויאחו בשדיה ויריח אפה שהיא כתפוחים: וחכך. הוא
הריר שחתה הלשון שהוא דומה ליין המתהלך במישרים וירחיש הישן, כל כך ישמח הנפש ויעיר הלב,
אמרת להם הנערה אומרת אני לדודי לבדו לא לכם המתארים: ועלי תשוקתו. לעשות חפצו:
הפעם השלישית. (ד) שני שדיך. שתי תורות: (ה) צוארך. המלך המשיח: ענין. הם הנביאים שהיו בתחלה
בחשבון, עתה יהיו רבים כענין והיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו וגו' (יואל ג א): אפך.
הוא כהן גדול, כענין ישימו קטורה באפך: (ו) ראשך עליך ככרמל. זהו נחמיה בן חושאל שהוא מבני יוסף:
ודלת ראשך. זהו אליהו: מלך אסור ברהפים. הוא המשיח שהוא אסור, כאשר העתיקו קדמונינו כי כיום

מדרשי חז"ל

דובב שפתי ישנים. כל תלמיד חכם שאמרים דבר
שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובכות בקבר, דאמר
קרא וחכך כיון הטוב הולך לדודי למשרים דובב שפתי
ישנים ככומר של ענבים, מה כומר של ענבים כיון שמניח
אדם אצבעו עליו מיד דובב אף ת"ח כיון שאמרים דבר
שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובכות בקבר. (יבמות
צז).

(יא) ועלי תשוקתו. מלמד שאין תשוקתן של ישראל אלא
באביהם שבשמים. (שהש"ד).
ועלי תשוקתו. תשוקתו תש וקו, אומרים ישראל לפני
הקב"ה, אע"פ שתשים אנו אע"פ כן אנו מצפים ומקיים
לישועתו של הקב"ה בכל יום. (שם).
(יב) לכה דודי וגו'. דרש רבא: מאי דכתיב לכה דודי נצא
השדה ולינה בכפרים נשכימה לכרמים נראה אם פרח

העמק

יתרו שאילתא נד

שאלה

שנג

ראשון לציון

נרמק לה.
שקין יא. יב.

כ"ג

ולשמות כמנואר בכ"ג אכל ידי קידוש ודאי ילא, וכתיבא
 על כגריא ז"ל שכי דלדעה כגאונים ז"ל אי מן כאורסוס
 כי מקדש נכ"כ, דזה הוא דוסק לשון לאפוקי אורחוס
 י"ס, משמע שמתקדש אינו אורח. והו שכרי דעת כגאונים
 דאפי' בלא אורחוס לקדש
 נכ"כ כמנואר בטור סי' רס"ט, ואי איתא דגס בזמן כגמרא
 לא היב מקדש אלא אורח מכ"כ לכניג חדשות, ונגד
 כדון שהמקדש לריך שיטעוס אלא כ"ע מודי שיולאין ידי
 קידוש, ורק משוס כבוד א"י, וכיון ששפיץ חוזר ומקדש
 צניחו שפיר קעבדי. וכיונו שלא ככניגו לקדש ציוס
 נכ"כ לכוליא אורחוס, דכיון שאין כמקדש יכול לטעוס
 ונבל כבוד שנת עיקר ככוונכ.

ה) ומגלן דעל היין. דאמר רבי שמואל בר נחמני
 אמר רבי יונתן מגיין שאין אומר שירה אלא על
 היין שנאמר ותאמר להן הגפן החדלתי את
 תרושי המשמח אלהים ואנשים וגו' אם אנשים
 משמח דשתו ליה אלהים במה משמח הוא אומר
 בשירה מיכן אמרו שאין אומרים שירה אלא
 על היין ומאי היא היא שירה דנסכים. ואמר
 מר זוטרא בר טוביה אמר רב אין אומרים
 קידוש היום אלא על היין הראוי לינסך על גבי
 המזבח למעוטי מאי אילימא למעוטי יין מגיתו
 והא תני ר' חייא יין מגיתו לא יביא ואם הביא
 כשר וכיון דאם הביא כשר אנן אפילו
 לכתחילה

משא"כ נרכת כיון של קידוש שנת שכוה בעלמו מלוב
 משוס כבוד שנת, ופשיטא שאם ילא מוליא, אכל רבינו
 פי להלן איצטו זו בעמקש שנתה לטעמי דעיקר כבוד
 שנת הוא כשתי. ושיטת כחוס' פסחוס ד' ק"ז א' ד"ב
 דכוי גסין ושתי כפירש"י
 שכי דמש"כ שנת עד שלא
 טעם ר"א משוס דכקידוש
 אין כמנך לריך שיטעוס
 בעלמו ע"ש וכ"כ כר"א"ש
 סס. וככוונכ כמשמעו ש"ל
 לשחות כלל, ולא ככקינ
 שדגרו תמוכוס [כן אמת
 שנמלא צפרוס כגדול לרשי
 כ"כ כדלכ, שמי שמו קידוש
 עכ"י לכוליא אחרוס י"ס
 מחויב לשחות בעלמו וכשיטת
 כגאונים ז"ל, ועפי שיטכ
 קידוש עכ"י מכ"כ, אכל

כ"ג הוא דעת רבינו וכ"כ גאונים ראשונים ז"ל.
 ולכאורכ קש"כ א"כ דעיקר קידוש ציוס הוא כשתיב,
 כהיך אפשר לכוליא בעלמו מעשית. ולקי"מ שזכ כבוד
 שנת שראש כצית שוחכ יין, וכל צ"ב יולאים צו וכך
 כותב תקנת סכמים וכי"ז תקנו כדלקת נר חנוכה
 שעיקר כמלוב הוא כדלקכ, וכל צ"ב יולאים כדלקת אי
 מכס אפי"ג שכולס חייבים כנר חנוכה. והנה כנר מנואר
 צש"ע א"ס סי' רע"א שלא קבלו כפוסקים כנאים אחרי
 כגאונים את דבריכס, וכ"ל שעיקר כבוד שנת הוא
 כצרככ צפ"כ וכלשון כירוי כני"ל אזכור כבוד שנת
 אר"י צש"כ כוי צורכ פרי כגפן, ור"ל שאם ישחכ כוס
 יין בלא צרככ אינו יולא משוס כבוד שנת. וככי נראה
 פשטא דתלמוד דילן צפסחי ד' ק"ז מאי מנך אר"י
 צפ"כ ואינו מוכן לכאורכ מאי קמ"ל שמנך צפ"כ
 פשיטא, וככי מיצטי ל"י אר"י ולא כלום אלא קמ"ל
 דכקידוש הוא כצרככ על כיון שאומרים עליו שירות
 ותשבות. ועפי"ז נראה לפרש סה שכי רש"י רכ"י
 ד' כ"ט צ"ד מכר, על אכילת מלכ ומקדש ישראל כוי
 וכנר עמד כגאון טורי אכן ע"ז שלא פי' מקדש כשנת
 כמשמעו, וכעלכ שבדינא דאורייהא אין ככלל אס ילא
 מוליא, וכוא נגד דעת רבינו וכ"כ וכירוי צרכות כלשה
 יצואר לפנינו וגס פרש"י עלמו ע"כ לית ל"י ככי מדס"ל
 דכאוכל כזית מוליא ככדי שניסכ. וכגאון כני"ל כי דעת
 רש"י דכא שמי שאינו מחוייב כדנר אינו מוליא אחרוס
 י"ס הוא מדרבנן וזכ המוכ דא"כ אמאי אמרו כצרכות
 ד' כי דאי נשים חייבות כצכ"ז מדרבנן אינן מוליאין
 אנשים י"ת. מכ ל"י נשים או אכילת כזית אלא ודאי דעה
 רש"י ז"ל דאפי' אינו מחוייב כלל ג"כ מוליא אחרוס י"ס
 רק שיכא כר חיונא וכדאי צירי שכבאחי לעיל סי' נ"ג
 אות ה' ולכלן אות י"ת, וכסנין שליחות דלא צעינן אלא
 שיכא כר ככי, וע' מש"כ סי' קנ"ד אות צ' כס"ד, וא"כ
 יס לנו ליישב פרש"י כצ"כ שדיוק מקדש ישראל. אכל
 כנראה דס"ל לרש"י ז"ל דלא איצטו לן אלא כעין צרככ
 כמוליא של אכילת מלכ שאין כצרככ זו משוס מלוב
 זולת צרכת כככונין, וכ"כ צרכת כיון של קידוש יר"י

עון מצטום נר מצוה

במ א מר מצטום נר מצוה... שבע מנה המני... קה: ערבי פסחים פרק עשירי פסחים

רבינו הגאון... רבינו הגאון... רבינו הגאון... רבינו הגאון...

רבינו הגאון... רבינו הגאון... רבינו הגאון... רבינו הגאון...

ערבי פסחים פרק עשירי פסחים

שבע מנה המני... קה: ערבי פסחים פרק עשירי פסחים... רבינו הגאון...

רבינו הגאון... רבינו הגאון... רבינו הגאון... רבינו הגאון...

רבינו הגאון... רבינו הגאון... רבינו הגאון... רבינו הגאון...

ערבי פסחים פרק עשירי פסחים

שבע מנה המני... קה: ערבי פסחים פרק עשירי פסחים... רבינו הגאון...

רבינו הגאון... רבינו הגאון... רבינו הגאון... רבינו הגאון...

רבינו הגאון... רבינו הגאון... רבינו הגאון... רבינו הגאון...

רבינו הגאון... רבינו הגאון... רבינו הגאון... רבינו הגאון...

”ויבא לו יין” כדי לעורר בכך שתי המדות – גבורות ודינים להכנעת עשו הרשע וחסדים ורחמים להמשכת הברכות על בני ישראל

ויין ישמח לבב אנוש (ראה זוה"ק פקודי רמז, ב).

וזהו הענין שתקנו רז"ל (פסחים צט, ב) לשתות בליל פסח ארבעה כוסות יין, כי נסי יציאת מצרים היו בדרך "נגף ורפוא" (ישעי' יט, כב), "נגוף" למצרים, שהוא דין, "ורפוא" לישראל, שהוא רחמים (זוה"ק בא לו, א. ובהמשך שם לו, א: "בתרין סטרוי כרחמי ודינא, רחמי לישראל ודינא לעמי עכו"ם"), והיין יש בו שתי בחינות אלו, כאמור.

כמו כן זהו ענין אמרו ז"ל (מגילה ז, ב): מיחייב אינש לבסומי כפוריא עד דלא

הארות ומובאות

להחזירו לטוב הלוה, להשיג שלימות תיקונו. ועבור כן עשה יצחק בגדל צדקתו וקדושתו, וקרא לעשו לברכו, כי הוא צריך ברכה במעשה ידיו בעולם הזה, שיהיה לו לפרנסתו ופרנסת יעקב אחיו, וזה הוא שלימותו. והנה עיקר הברכה הלוה היא ליעקב, כי הוא העיקר הצריך לברכה זו, להיות לו לחם לאכול ובגד ללבוש, לעסוק בתורה, ואך לפי שזה נעשה על ידי עשו אחיו המכין כל אלה, על כן לו (כלומר, לעשו) קרא לברכו בכל אשר יעשה בעסקי עולם הזה, שיהיה לו במה לפרנס יעקב ובניו. והוא רמיון איש המביא דורן ומתנה למלך ממיני מאכלים ומשקים, ודאי אין דרך למסור מין המאכל והמשקה הזה למלך בעצמו, כי אם יתנונו לשר האופים, או לשר הטבחים והמשקים, בכדי שעל ידו ינתן למלך, אף שעיקר המתנה הוא רק למלך בעצמו. וכן כאן רצה למסור ברכת עולם הזה הנצרך ליעקב ביד עשו, כי הוא עבד למו לעבור עבודתו. וראה שם בהמשך.

כ"ק מן אדמורד מהרי"ד מבעלזא ז"ע

וינש לו ויאכל ויבא לו יין וישת (כז, כה).

ויש להבין ענין "ויבא לו יין", בעוד שיעקב אבינו לא נצטוה על ידי רבקה רק על מטעמים בלבד.

ויש לומר, דהנה איתא בזוהר הק' (פינחס רע"מ רטו, ב), שייך יש לו שני גוונים, לבן ואדום, גוון אדום רומז לגבורות ודינים, וגוון לבן רומז למיתוק הגבורות והפיכתם לחסדים ורחמים ("ויין אית ליה תרין גוונים, חיור וסומק, דינא ורחמי... חיור מסטרא דימינא, סומק מסטרא דשמאלא"), וכדכתיב (תהלים קד, טו):

←

המדות, בין מדת יעקב אבינו ע"ה, ובין מדת עשו - שהיה סבר יצחק אבינו ע"ה, וזה שאמר: הקול קול יעקב (זוה"ק ויצא קנא, א: "דא הוא אורייתא עלאה דאיקרין קול יעקב". וראה עוד שם סתרי תורה קמו, ב), ר"ל האיברים הפנימים נודככו אצלו על ידי שלומד תורה הקדושה, והידים ידי עשו, ר"ל גם האיברים החיצונים נודככו גם כן על ידי מצות מעשיות, כי האמת אתו, שהוא עוסק בתורה וגם בגמילות חסדים, והוא גם מן תמכי דאורייתא כנ"ל, והבין רמז.

הארות ומובאות

אחרות. ומה שאמרו חז"ל (פאה פ"א מ"א) שתלמוד תורה כנגד כולם, היינו שמפני שתלמוד תורה היא דבור ומחשבה, שהם לבושים הפנימים של נפש החיונית.

רמז. וקרוב לזה הענין ראה גם "באר מים חיים" בפרשתנו ד"ה ועוד יאמר הכתוב מכרה כיום: "בריאת עשו ויעקב הוא בחינות הנפש והרוח, להיות עשו בעולם העשייה, לעבוד העבודה עבודת הארץ בחרישה וזריעה, להיות מוון וצידה השביע לנפשינו, ויעקב הוא אור חלק הרוח, להיות הוא מתקן לעשו, לבטל ממנו כח הרע ולהתקן, בבחינת תמכי אורייתא, להיות נטפל ליעקב יושב אהלים, להאכילו לחם חוקן, והנטפל לעושי מצוה כעושי מצוה (מכות ה, ב). ויתוקן עשו בבחינתו, יעקב בבחינתו, וכאשר יהיה לעתיד, שאו אהפוך אל העמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' אלקים ולעוברו (עפ"י ג' ט) בפחד, והכל כאמור, כי יתוקנו בבחינתם להיות עבד לעבדי ה'".

וראה גם "באר מים חיים" בפרשתנו ד"ה ויהי כי זקן יצחק: "נדעת הקושיא המפורסמת בכל המפרשים (ראה לעיל אות רכו), איך חפץ יצחק לברך את עשו הרשע, ולשמו גביר לאחיו ליעקב איש תם יושב אהלים (כה, כו), ידיר ה'. ואמנם לדעתי נכונים הדברים מאד, ואין כאן אפילו ריח קושיא, כי כבר הודענו כמה פעמים מה שנראה

יעקב: גשה נא ואמשך בני, רצה לומר אמשש האיברים החיצונים, אם נודככו על ידי המצות מעשיות, ואז אדע אם אמת הדבר, אשר כך המדה הזאת, שאתה גם כן מן התמכי אורייתא דאית בהו עשייה. וזה שאמר: האתה זה בני עשו אם לא, אם אתה יש כך מדה הזאת מדת עשו בני.

וזה שאמר הפסוק: ויגש יעקב אל יצחק אביו וימשהו ויאמר הקול קול יעקב והידים ידי עשו, ר"ל שיש בו ב'.

וראה עוד שם פרק לו: "ובזה יובן מה שהפליגו רז"ל במאד מאד במעלת הצדקה, ואמרו (בבא בתרא ט, א) ששקולה כנגד כל המצוות, ובכל תלמוד ירושלמי (ראה ירושלמי פאה פ"ח ה"א: סוטה פ"ד ה"ד; הוריות פ"ג ה"ד) היא נקראת בשם 'מצוה' סתם, כי כך היה הרגל הלשון לקרוא צדקה בשם 'מצוה' סתם, מפני שהיא עיקר המצוות מעשיות, ועולה על כולנה, שכולן הן רק להעלות נפש החיונית לה', שהיא היא המקיימת אותן, ומתלבשת בהן ליכלל באור אין סוף ברוך הוא המלוכש בהן (כלומר, שמצוה מעשית היא מקיימת את נפש הבהמית שהיא החיונית, ולכן הנפש מתלבשת כאותה מצוה שמקיים, ואז ממשיך על הנפש הבהמית אור אין סוף ב"ה), ואין לך מצוה שנפש החיונית מתלבשת בה כל כך כבמצות הצדקה, שבכל המצוות אין מתלבש בהן רק כח אחד מנפש החיונית, בשעת מעשה המצוה לבד, אבל בצדקה שאדם נותן מיגיע כפיו, הרי כל כח נפשו החיונית מלוכש בעשיית מלאכתו, או עסק אחר שנשתכר בו מעות אלו, וכשנותן לצדקה, הרי כל נפשו החיונית עולה לה'. וגם מי שאינו נהנה מיגיעו, מכל מקום, הואיל ובמעות אלו היה יכול לקנות חיי נפשו החיונית, הרי נותן חיי נפשו לה'. ולכן אמרו רז"ל (בבא בתרא ז, א) שמקרכת את הגאולה, לפי שבצדקה אחת מעלה הרבה מנפש החיונית, מה שלא היה יכול להעלות ממנה כל כך כחות ובחינות, בכמה מצוות מעשיות

מעשים טובים של רשעים, כי מעשים טובים של צדיקים, הם כמחשבה זכה וצלולה, בלתי לה' לבדו, לא כן הרשעים, דאף אם עושים מעשים טובים, הוא רק להנאתו ולטובתו, וכשביל איזה תועלת וכדומה, והקליפה עיקר יותר מגוף הפרי, וזולת הפסולת והקליפה, לא היו עושים המעשים טובים ההם.

והרי זה דומה לרימון, דכי שקלי לנץ דרימונא שהיא השומר לפרי, מיית רימונא

הארות ומובאות

מלאים מצוות, אבל אינו אלא כרימון, והבינהו. ומפורש יותר ב"יטב פנים" לשבת תשובה מאמר מב: "מה שכתב מורי זקני זלה"ה בספר "שמח משה" - תולדות, לפרש מאמרם (ברכות נו, א: עירובין יט, א) אפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון, כי יש הפרש בין מעשים טובים של צדיקים, למעשים טובים של פושעים, כי מעשים טובים של צדיקים זך ונקי, וגם אם לפעמים יקרה כי מכזיב גם להנאתו ולתועלת עצמו, להתנאות ולהתפאר וכדומה, האמת היא, כי גם לולי זה היה עושה ומקיים מצות בוראו יתברך, והפירי עיקר יותר מהקליפה, וראיה לזה, שהרי באפשר לו, עושה בהצנע, בלתי לה' לבדו. אבל פושעים, גם אם עושים מעשים טובים, היא רק בפני בני אדם, להנאתו וטובתו, להתפאר וכדומה, והקליפה עיקר יותר מהפרי, ולולי תועלת עצמם לא היו עושים כלל, והרי זה דומה להא דאיתא בפרק כיצד מברכין (ברכות לו, ב) לענין שומר לפירי, דזה רק אי שקלת לשומר מיית פירי, הוי עובדא ושקליה לנץ דרימונא, ויבש רמונא... הכי נמי מעשים טובים של צדיקים, אי שקלת... הקליפה המחשבה זרה, אתקיים... הפירי. אבל מעשה פושעים דומין לרימון, דכי שקלת לנץ, היא המחשבה לתועלת עצמם, מיית רמונא היינו המצוה. וזה שאמרו: מלאים מצוות, אבל רק כרימון, עד כאן דבריו. וראה עוד "שמח משה" על נ"ך משלי יב, ז: שם שיר השירים ד, ג.

א: כתפוח בעצי היער, למה נמשלו ישראל לתפוח, מה התפוח פריו קודם לעליו ("כך דרכו, וחלוק משאר אילנות, חנטת פירותיו קודם לעליו", רש"י), כך ישראל הקדימו נעשה לנשמע (שמות כד, ז: "ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע"), ועיין שם בתוספת"י.

בהזכיר מה שפירשת"י מאמרם ז"ל (ברכות נו, א: עירובין יט, א) אפילו פושעי ישראל מלאים מצות כרימון, כי יש הפרש בין מעשים טובים של צדיקים ובין

רמו. ד"ה פריו: "הקשה רבנו תם, שהרי אנו רואים שגדל כשאר אילנות, ומפרש דתפוח היינו אתרוג, וריח אפך כתפוחים (שיר השירים ז, ט) מתרגמינן: כריחא דאתרוגא (ראה תרגום שיר השירים ב, ג, על הפסוק: כתפוח בעצי היער), ואתרוג פריו קודם לעליו, שרר באילן משנה לשנה, ואחר שנה נושרין עליו של אשתקד ובאה עליו אחרים, הוי פריו קודם לאותם עלים". וראה גם תענית שם בתוס' ד"ה של תפוחים: חידושי אגדות למהרש"א תענית שם ד"ה כריח.

רמו. ראה "שמח משה" פרשת בראשית ד"ה והארץ היתה תהו: "הא דכתיב (שיר השירים ד, ג): כפולח הרמון רקתך, ואמרו רז"ל עירובין דף יט (ע"א) אפילו רקנין שבך מלאים מצוות כרמון. להבין מה שהמשיל מעשים טובים של הרשעים לרמון דוקא. דע, שיש הפרש והבדל גדול בין מעשים טובים של צדיקים ובין מעשים טובים של רשעים, דמעשים טובים של צדיקים, הוא נקי חך אור בהיר בשחקים. לא כן הרשעים, אף מעשים טובים שלהם, הוא מעורב בפניות וכזבים ושקרים, ומלאים נכלים וערמיות, והפסולת מרובה על האוכל, והרי זה דומה לרימון, כי איתא (ברכות דף ל"ז ע"ב) הוי עובדא ושקלוה לנץ דרימון (הוא הקליפה שסביבות הרימון) ויבש רמונא וכו'. כמו כן מעשים טובים של הרשעים, בזולת הפסולת והקליפה, אין למעשים טובים שלהם שום קיום. וזה שאמרו: רקנין שבך

הרשע או גדולת מרדכי"י. ולכן בסעודה זו של יצחק, שמצד אחד היה צורך להכניע את כחו של עשו הרשע על ידי מדת הדין, ומאידך גיסא להמשיך חסדים ורחמים על יעקב, שיזכו הוא ובניו לכל הברכות, הביא יעקב אבינו י"ן ליצחק, כי ביין ישנן שתי בחינות אלו, כאמור. וזהו הענין שהטעם על "ויבא לו יין" היא מרכא כפולה"י, לרמוז על הבחינה הכפולה שיש ביין, גבורה וחסד.

"ריח שדה של תפוחים" - להורות שעבודתו של יעקב אבינו ע"ה הוא בשלימות בלתי לה' לבדו

ישמח משה

שדה אשר ברכו ה', אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, כריח שדה של תפוחים". וראה זוה"ק חולדות קמב, כ: "מאן שדה דא שדה תפוחים". וראה זוה"ק ויחי רכד, כ: "כריח שדה, דא הוא חקל דתפוחין קדישין".

ונראה לי, בהקדים להבין מאמר רז"ל (שבת פח, א) על הפסוק (שיר השירים ב,

הארות ומובאות

דכתיב ויבא לו יין וישת... ויבא לן יין, דארמי מיא בההוא יין, ואי לאו דארמי ביה מיא לא יכיל למסבל... ובגין כך אמשיך לו' בתרי טעמי, דהא בתרין סטרין אחיד". [יעקב המשיך ליצחק אותו יין הראוי לו, זהו שכתוב: ויבא לו יין וישת, ויבא לו יין, שיעקב הטיל מים בתוך היין, כלומר שהמשיך מדת החסד הרמוז במים, למגם במדת הדין הרמוז ביין, כדי למתק את מדת הדין, כי אם לא היה מטיל מים בתוך היין, היינו שלא היה ממתיק הגבורות על ידי החסדים, לא היה אפשר לסבול גודל הדינים, ולכן המשיך הפסוק כתבת לו' בשני טעמים, ב'מרכא כפולה, לרמוז כי הוא אחוז בשני הצדדים בחסד וגבורות ביחד].

ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, ופירש רש"י: "לבסומי, להשחכר ביין", כי גם נס פורים היה כלול משתי בחינות אלו, הכנעת המן הרשע, והצלת וישועת ישראל, וכמו שמברכים אחר קריאת המגילה (מגילה כא, ב): "הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם", שהיא הכנעת העמלקים, ו"האל-המושיע", שהיא ישועת ישראל, וזהו: עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, והיינו שלא ידע איזה נס גדול יותר, אם הכנעת המן

ויגש וישק לו וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה' (כו, כז).

פירש רש"י: וזהו חקל תפוחין, כך דרשו רז"ל (תענית כט, כ): "ויאמר ראה ריח בני כריח

רמד. כעין מה שאיתא ב"טורי זהב" שולחן ערוך אורח חיים סימן תרצה ט"ק א: "נראה לענית דעתי לפרש בדרך זה, דצריך האדם לתת שבח לו יתברך, על טובה כפולה שעשה עמנו, האחד הוא פורענות שהביא הוא יתברך על המן, ואילו לא נתברך מרדכי, אלא היה ניצול עם כל ישראל דיינו, אלא שבירכו למרדכי בגדולה מאד והטובה יתירה, על כן אמר, צריך לבסומי עד שלא ידע מעלתנו מן 'ארור המן' שזה מפלה שלו, ל'ברוך מרדכי' שזה מעלתנו".

רמה. ראה זוה"ק בלק קפט, ב: "יעקב אמשיך ליה ההוא יין רקא אתחזי ליה... הדא הוא

אמר המאבד אדם אחד כאלו אבד כל העולם, שהרי אין צריך לרבוני בני אדם, ואם נתרבו אחר כך אין זה מחיוב העולם, כי מצד העולם אין צריך רק אדם יחיד כמו שנברא האדם יחיד, ולפיכך המאבד נפש אחת מישראל כאלו אבד כל העולם. שהרי אל בריאת העולם אין צריך רק אדם אחד כמו שהיה בעת הבריאה, מפני כי האדם הוא כמו צורה לתחתונים ומפני שלום הבריות פירוש התקשרות העולם, שאם היה נברא בעולם שני בני אדם לא היה התקשרות העולם, כמו אילן שענפיו הם מרובים מתקשרים כולם ע"י השורש ובו נעשים אחד, וכך כל העולם תדורות מתקשרים על ידי אדם הראשון ואלמלא זה לא הי' קשור לעולם הי' העולם בטל *.

ושלא יהיו המינים (שם). לפיכך נברא אדם יחיד אומרים. פירוש כי וכו' ושלא יהו האציקורסים הנברא מורה על הפועל אומרים הרבה רשויות הבריאה. וכבר תמהו איך יחייב מן הסבה הראשונה

שהוא אחת רבוי הנמצאים, כי ראוי היה שלא יהיה מן אחד רק אחד. והעמידו סברות עד שקיימו את הרבוי הנמצא בעולם מפועל אחד. אמנם רז"ל אמרו שאלו היה נברא אדם [אחר] עמו, היה לך לומר כיון שימצא הרבוי והרבוי הוא מסועלים מתחלפים או יש לומר שיש כאן ח"ו רשויות הרבה, אבל עתה שכל העולם נברא בשביל האדם והאדם אחד, ואם יש הרבה נמצאים כלם משמשים אל הצורה הרבוי כי הצורה היא אחת היא מאחדת הכל. כמו המלך בעם שעל ידו מתקשר העם עד שנעשה עם אחד בשביל המלך שהוא מולך עליהם הם עבדיו, כך כל בריאות העולם הם מצטרפים אל האדם שהוא אחד, ועכשיו שהאדם אחד העולם אחד ונמצא הכל מן פועל אחד. לכן נברא האדם יחיד, שאם לא היה יחיד היו המינים אומרים שיש הרבה רשויות בשמים. ועוד יש בזה שאלות ואין כאן מקומו ובסמוך יתבאר עוד.

ולהגיד גדולתו כו'. פי' (שם). לפיכך נברא אדם יחיד להגיד כי הוא יתברך וכו' ולהגיד גדולתו של כחו מתפשט ואינו כמו הקב"ה שאדם טובע כמה בשר ודם שטובע בחותם מסכעות בחותם אחד וכלן אחד וכולן דומות זו לזו, דוכין זה לזה ומלך מלכו

* ע' נתיב הצדקה פי"ג.

מפני כי כחו אינו מתפשט המלכים הקב"ה טבע כל אדם רק במה שהוא פועל. בתחמו של אדם הראשון ולכך דומה זה לזה, שכמו ואין אחד מהם דומה לחבירו. שהיה טובע זה כך הוא טובע השני ואין חלוק ביניהם לכך הם דומות זו לזו. אבל השם יתברך כחו מתפשט לכמה, וכאשר טובע בני אדם בטביעה אחת יש שנוי ביניהם, כי פעולה אחת שלו מתפשט, לכך יש בו רבוי כאשר מתפשט הפעולה שלו, ואם היה האחד דומה לשני לא היה זה התפשטות הפעולה כלל ולכך אין דומה האחד לשני וזה מבורר.

מיום שפתחה פיה וכו'. (שם ע"ב). ואמר רב יהודה כי הדם יתניף הארץ בריה ורבוני חייא מיום שפתחה ומקלקל אותה, וכאשר פתחה הארץ פיה וקבלה של הכל שוב לא פתחה וכו' הדם שוב אין כאן עונש לעולם, ואלמלא פתחה פיה לבלוע הדם לא היה

יכול העולם להתקיים. מפני הריגת הבל שהיה אחד משנים שהיו בעולם. לכן פתחה פיה ולקחה את הדם מיד (הבל) [קין] הארץ היתה מכסה פשעיו. מפני כי קין עובד אדמה היה ופתחה הארץ פיה לקחת הדם לעשות הטוב לקין, ומפני זה לא פתחה עוד לטוב כי פתיחתה בעדו אינו לטוב רק מצד שהיתה הארץ חלק קין פצתה הארץ פיה לקחת הדם, ועוד שהאדמה פצתה את פיה בשביל כי הבל לא היה ראוי לקיום הבריאה וכמו שמורה עליו שם הבל, ולכך לצורך הבריאה שיסתלק הבל מן העולם לגמרי פצתה האדמה פיה ושוב לא פתחה לטובה. כי וענין זה מה שהארץ לא פתחה פיה לטובה, כי פתיחת הפה כאלו היא דבר בפעל, שהפוחת פיו הוא בפעל ואין הארץ נחשב בפעל כמו שאמר הכתוב תולה ארץ על בלימה, שהארץ היא בלומה וסגורה שהיא כמו הנקודה שהיא באמצע השמים ודבר שהוא כמו נקודה אינו נחשב בפעל ובארנו זה בפרק כסוי הדם ע"ש. אבל לרעה פתחה כי אין הפתיחה ההיא נחשב בפעל מה שהוא לרעה לקבל דם קין פתחה שהוא לצורך הבריאה לסלק את הבל מן העולם והבן זה.

גלות מכפרת. דע כי (שם). ואמר רב יהודה בריה ראוי הגלות לכפרה ורבי חייא גלות מכפרת עון באשר הגלות נחשב גלות מכפרת ג' דברים שנאמר לאדם קצת הסרה מן העולם הזה, וזה כי כל

הדברים יש להם קיום הזאת ימות כחזק ברעב ומקום כמו (שואמרים) וכבר והיוצא אל הכשדים [שאמרן] (אבות פ"ד) אין וחיה והיתה לו נפשו לשלל לך דבר שאין לו מקום, וחי ר' יוחנן אמר גלות והמקום גותן קיום לדבר מכפרת על הכל וכו'.

שהוא במקום, ודבר זה יתבאר בסמוך. ולכך נקרא מקום שהוא מקיים הדבר שעומד בו, וכאשר גולה ממקומו וכאלו בטל קיומו, וכמו שהמיתה מכפרת על האדם כך הגלות שהוא בטול דבר שהוא קיומו מכפר. ועוד מפני כי כל הדברים יש להם מקום עד שנכנס המקום בגדר ובשם האדם, שהרי יאמר איש פלוני ממקום פלוני, ולכך צריך לכתוב שם המקום בגט שהמקום מברר מה שהוא, ומי שגולה ממקומו כאלו בטל עצם האדם. ולכך אמר שהגלות מכפרת מחצה, כי אף שאין הדבר הזה הוא בטול גמור לאדם, מ"מ נחשב זה בטול מחצה לאדם כי אף שנקרא על שם מקומו כמו שאמרנו אין זה כל האדם רק האדם נקרא פלוני ממקום פלוני ושמו על ידיהם) שניהם, ולכך גלות מכפרת מחצה.

ורב יהודה שאמר מכפרת שלשה דברים דבר חרב רעב, כי אלו שלשה פרעניות הם עקרי פרענות הם רמוזים בכתוב אשר לחרב לחרב ואשר לרעב

לרעב ואשר לשבי לשבי ועיין בפר' השותפין (ב"ב ח' ב') ומי שגולה ממקומו מכפר על אלו ג' דברים, כי אלו דברים הם לאדם, האחד הדבר הוא נטילת הנפש ובשביל שהוא נוטל נפשו יבא הפסד לגוף ג"כ. והחרב שהוא הפסד ובטול לגוף שהורגו וחולק הגוף להציין ובה מגיע בטול לנפש, ויש לפרש בהפך והוא הנחך וידוע למכנינים, והרעב, הפרנסה הוא קיום גוף ונפש ומחמת הרעב מגיע בטול לשניהם. וגלות מכפרת שלשתן כי כאשר הוא גולה אין הנפש יש לו מנוח, ובה מכפר אם נגזר דבר על האדם, ועוד כאשר הוא גולה מקבל שנוי מוג בגופו מחמת שנוי הגלות שאינו במקומו, ולכך מכפר אם נגזר עליו חרב שמשנה גופו לגמרי, ומכפר על הרעב כאשר הוא בגלות אין לו פרנסתו כאשר ראוי, ולפיכך גלות מכפר שלשה דברים אלו, ועוד כי אלו ג' דברים שייכים לאדם, וכאשר הולך בגולה דבר זה נחשב בטול האדם ולכך מכפר הגלות על שלשה דברים שהם בטול האדם, מ"מ לא חשיב שהוא מכפר על שבי שהוא פרענות רביעית ששקול נגד הכל, מפני כי בכלל שבי בודאי הוא גלות ואיך יכפר הגלות על השבי וכל אשר הוא בגלות הוא בכלל שבי שכל שבוני הוא גולה והוא יותר קשה בודאי ולכך אין

מכפר על השבי, ואמר גלות מכפר הכל, וזה מפני שהגלות כאשר אין לו מקום הוא שנוי הכל, מאחר שהכל צריך למקום וכאשר הולך בגלות ואין לו מקום ודבר זה שנוי אל הכל, כי כל אשר נגזר עליו מן הפרענות הוא שנוי לאדם, וכאשר הולך בגלות ואין לו מקום מיוחד דבר זה שנוי לו, והבן הדברים האלו שהדברים הם יותר עמוקים, מי שסובר גלות מכפר מחצה ומי שסובר גלות מכפר על שלשה דברים ומי שסובר גלות מכפר על הכל ומי שיש בו חכמה יבין הדברים כי דברים שאמרנו הם פתח להבין הדברים.

אלו הן ראשי גולה (לי"ח ע"ב). יהודה וחוקיה שבבבל וכו'. פי' כי בני רבי חייא וכו' פתחו מלכות משיח מלכות חדש ואמרו אין בו דוד בא עד הוא, וצריך שיהיה בטל שיכלו שתי כתי אבות קודם כל השררה של מישראל אלו הן ראש גולה ישראל ולא יהיה להם שום שררה בעולם, ואו

תתחדש הממשלה לישראל מחדש, ואין תחומך מקבל צורה אחרת עד שיפשוט צורה הראשונה ולכך אין בו דוד בא שהוא צורה (אחת) [אחרת] לגמרי עד שיפשוט כל צורה שיש להם שהוא הממשלה שנושב צורה *.

ונכנס יין יצא סוד וכו' (שם). יין ניתן בשבעים פי' כי היין הוא בא אוחיות וסוד ניתן בשבעים ממקום הסוד, הרי היין אוחיות נכנס יין יצא סוד, יוצא מפנימיות, ומה

תראה כי היין הוא ממקום נסתר ונעלם, ולפיכך יין בגמטריא סוד וכשנכנס היין מתדבק ויתקרב אל הסוד וכאשר יתקרב אל הסוד נעשה הסוד גלוי ויוצא סוד **.

שלא יהיו צדיקים (שם). תנו רבנן אדם יחידיו אומרים, פי' כי אלו היו שנים נבראים, וכל שנים יש ביניהם שנוי כל שנים ביניהם שנוי, כמו שהוא לשון שנים לשון שנוי הוא היות נבראים מחולקים בעצמם, וכן התולדות הנמשכים, ולא היה כאן בחירה לצאת מרשע אל הצדיק, כי כל דבר מחולק בעצמו לא יתהוה זה מזה, כי לא

* ע' נתיב פליה.

** ע' הלי י"ג ואיסורו בסוף סי' גבורות ה'.

שמואל תולדות שם שטו

והטעם י"ל שעדיין היתה בחי' הרע שבעולם בתוקפה. כי עדיין החשיך עיני מראות בסיבת עשו שהי' מתגאה ומתנשא לדכא את יעקב תחת רגליו כבמדרש ועשו אחיו בא מצידו מוויין לצייד נפשו כמד"א ואשר לא צדה. ואף שעדיין לא ידע שלקח את הברכות מ"מ היתה השנאה בעצם שהרע שונא לטוב. אבל יצחק לא הרגיש שעשו הוא הסיבה לזה. ומ"מ באשר הרגיש כי הכחות הרעים מתפשטים ומתגברים בעולם לא הרהיב עוז בנפשו אלא לתקן את הדבר הראשון לבד שהוא בחינת הגוף. אך רבקה שידעה בבואה שיעקב יטול את הברכות ועשו ירד פלאים חכמת נשים בנתה ביתה והוסיפה את הלחם והוא תיקון → בחי' השכל, כאמרם ז"ל (ברכות מ.) אין התינוק יודע לקרות אבא עד שיטעום טעם דגן. ויעקב כשראה שמעשיו מצליחים בפועל שאכל מה שהביא לו והרגיש תיקון מן הלחם ומן המטעמים. הוסיף להביא גם יין לתקן גם את בחינת העינים. שיין מתיחס לעומתן כמ"ש (בראשית מט) הכלילי עינים מיון. והוא מעורר נמי הטבת כחות הנפש כמ"ש (משלי ל"א) ויין למרי נפש. ע"כ הי' בסעודה זו תיקון לכל שלשת הדברים שנאמרו בעץ הדטור:

ובזה יש להבין נמי הענין דוירח את ריח בגדיו ויברכהו. כי לעולם צריך התיקון להתחיל מדבר שלא נפגם עוד. והנה בס' בני יששכר שכל ארבעת החושים נפגמו באכילת עהדטור חוץ מחוש הריח שלא נזכר שם וע"כ חוש הריח לא נפגם והוא דבר שהנשמה נהנה ממנו. ע"כ יצחק שהרגיש שיעלה בידו התיקון הקדים להתחיל מבחי' הריח שלא נפגם:

ומכאן לימוד לאדם הבא לתקן א"ע העצה להתחיל בבחינה שלא נפגעה והיא התורה. היינו להטמין את עצמו ואת כל רעיונותיו בתורה. עפ"מ שהגיד כ"ק

שם תולדות שמואל שטו

לכל התחבולות והעקיפין לא היו מגיעים לתיקון הכללי לעולם:

ונראה שכה זה הוריש יעקאע"ה לבניו שהי' בכחם לטול את היצה"ר לעבודת אלקים. בכל לבבך בשני יצריך. ומדה זו נוהגת בישראל עד שיהפך הכל לקדושה ויהי' התיקון הכללי וכמ"ש (ישעי' י"א) ושעשע יונק על חור פתן ועל מאורת צפעוני גמול ידו דהה. לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשו. אכ"ר ב"ב:

ועשה לי מטעמים וגו'. נראה דהנה יצחק לא אמר אלא מטעמים. ורבקה הוסיפה לחם כמ"ש ותתן את המטעמים ואת הלחם אשר עשתה ביד יעקב בנה. ויעקב הוסיף יין כמ"ש ויבא לו יין וישת. ואח"כ כתיב וירח את ריח בגדיו ויברכהו. ונראה דהנה במדרש (פ' י"ט) ועשה לי מטעמים ר"א בשם ר' יוסי בר זמרא אמר שלשה דברים נאמרו בו [בעץ הדטור] טוב למאכל ויפה לעינים ומוסיף חכמה. ושלשתן נאמרו בפסוק אחד. שנאמר ותרא האשה כי טוב העץ למאכל מכאן שהוא טוב למאכל. וכי תאוה הוא לעינים מכאן שהוא יפה לעינים. להשכיל מכאן שהוא מוסיף חכמה המד"א משכיל לאיתן האורחי וכן יצחק אמר ועשה לי מטעמים וכו'. ויש להבין וכי צריכין לראי' מעהדטור שנהנין מן הטעם והרי כל עצמו של שם מטעמים הוא ע"ש הטעם. ונראה דהמדרש בא לרמוז שכל עצמם של המטעמים שדרש יצחק הי' לתקן את החטא של אכילת עהדטור. והנה שלשת הדברים שנאמרו בעהדטור נראה שמקבילים לגוף ונפש ושכל. טוב למאכל הוא בגוף שנהנה מטעם. יפה לעינים הוא בנפש שמתפעלת ממראה נאה. ומוסיף חכמה הוא בשכל. והנה יצחק לא עלה על דעתו לתקן אלא קלקול בחי' הגוף שבחטא אכילת העץ הדטור שהוא הדבר הראשון מן שלשת הדברים.

74

שמואל תולדות שם שיד

עם צורת נחש על ירכו. ויעקאע"ה בתחבולות עשה עמו מלחמה ולקח את מדת עשו מדת הערמוניות והמרמה והכניסה לקדושה וכמ"ש בא אחיך במרמה ויקח ברכתך:

ונראה שענין זה להשתמש בערמוניות שהיא כלי מלחמתו של הנחש הקדמוני ולהכניסה להקדושה. לא הי' ראוי לזה אלא יעקב איש האמת שהי' משומר משום שמץ דבר שקר והי' כולו לשמא דקב"ה בלי שום תערובת צורך ותועלת עצמית כלל. וכך הי' שתחילה לא רצה לקבל עליו ואמר לאמו הן עשו אחי איש שער ואנכי איש חלק. ובמדרש איש שער גבר שדין כמד"א ושעירים ירקדו שם ואנכי איש חלק כמד"א כי חלק הי' עמו. והיינו שעשו הוא גבר שדין שאין להם אלא מה שחוטפים ושוודדים כי לא נשלמה בריאתם בע"ש בין השמשות וע"כ לא ניתן להם ספוקם די קיומם אלא שכל חיותם מהשדידה. ע"כ שמים שדים מלשון שדידה. ששם של דבר הוא מהותו. ע"כ עשו גבר שדין נמי מהותו גזילות וחמסים ועקיפים. אבל אנכי חלק הי' שכל מה שמגיע לי בא אלי מהשי"ת בלי תחבולות ועקיפין. וע"כ שלא בטובתו הסכים לעשות כדברי רבקה והכניס עצמו בסכנה בשביל כיבוד אב. וע"כ בשביל שהי' נקי לגמרי מכמו אלה הי' יכול להכניס עצמו בזה ולא הי' שום חשש ח"ו שתהי' נאחזת בו מדת השקר ועשה והצליח. ובוה פתח לתיקון הכללי. שישוב הכל להקדושה ובבחי' נושא עון כניל:

ומעתה מוכן הצורך שהי' עשו בכור וגם שיאהב יצחק את עשו עד שחשב לברך אותו והי' השקר מתגבר עד מרום קצו [ואח"כ ותכהין עיניו מראות ובמדרש מראות ברעתו של רשע]. ויעקאע"ה בתחבולותיו נשא אותו הכח של הערמוניות והכניסו לקדושה. ואל"ה אלא יעקב הי' הבכור ולא היה נצרך

נתברר מהם ועולים למעלה ומתקבלים. וכמו שהוא מכניס את היצה"ר לקדושה כן נעשה מהעוונות שהיו נדחים ונשלכים במצולות ים חזורים ונראים:

ולפי האמור י"ל גם בענין הפרשה. דהנה הנחש הקדמוני כתיב בי' והנחש הי' ערום והוא ברשעתו השתמש בזה להמציא שורש השקר שבעולם. שאמר מן העץ אכל וברא את העולם. ובחטאו של אדה"ר שהי' נמשך אחר דעתו של נחש נתגבר כח השקר בכל רבר שבעולם לאמר לטוב רע ולרע טוב. ועבודת האדם היא לדחות ולסלק את המסכה הנסוכה ולפקוח עינים עורות שלו ושל כל העולם. אך עדיין אין זה מספיק ואיינו אלא כמו ענין ותשליך במצולות ים כל חטאתם. ומ"מ החטא הראשון של אדה"ר עדיין אינו מתוקן לגמרי שמ"מ מציאות השקר עדיין בנמצא אלא שהוא מסולק מן האדם. ועיקר הנדרש הוא לעשות מן הערמוניות ושורש השקר עצמו אמת וצורך ותועלת. כי גם הוא נברא מהשי"ת וגם הוא לכבודו בראו ובוה הוא תיקון על עיקר החטא של אדה"ר שמחמתו נתגבר ונתפשט כח השקר. וזה שבתנב"א לעולם יהא ערום ביראה:

והנה ידוע שהאבות תקנו את החטא של אדה"ר. אע"ה עקר את ע"ו ודחה את השקר מן העולם עד שאיחה את כל באי עולם. ובא יצחק והוסיף וגייר גיורים כבמדרש (ריש פ' וישב). אבל עדיין הי' נדרש עיקר התיקון לגמרי להכניס את היצה"ר לקדושה. ע"כ עשה השי"ת שנולדו יעקב ועשו יחדיו. זה אמת כמ"ש (מיכה ז) תתן אמת ליעקב וזה שקר כבמדרש ויקרא את שמו עשו הא שוא שבראתי בעולמי. והי' השקר מתגבר מאד עד שחשב לבלע ולהשחית את האמת כמו הנחש הקדמוני שהי' עשו מרכבה אליו. וכבתרגום נחשירכן. ופירשו בו שנולד

שיז שם תולדות משמואל שיז

עד היכן הדברים מגיעים כבוזה"ק. א"כ היתה שומעת והולכת בביתנה בכל רגע ורגע יותר ויותר, ע"כ יתכן לשון בינוני ולא נצרך להוסיף תיבת היתה:

וירך את ריח בגדיו ויברכהו. בפשיטות שהרגיש שהם בגדי עשו החמודות וזה הוציא מלבו החדש מחמת קול יעקב. וי"ל עוד דידוע דחוש הריח לא נפגם באכילת עהדטור, שכל החושים נזכרו שמה חוץ מחוש הריח, וע"כ בחוש הריח זה שהרגיש נתעוררה ביצחק הנקודה הפנימית שבו ובוה ברכו. וי"ל דבכל החושים שנפגמו מאכילת עהדטור היתה לעשו אחיזה, ע"כ מה היתה זאת להתברך ממקום שאין לעשו אחיזה, ובוה מסולק מקטרגו של עשו ושר שלו, ואולי מזה נסתעף שאח"כ הודה לו על הברכות:

שני גדיי עזים טובים, ברשי פסח ה"י, האחד הקריב לפסח והאחד עשה מטעמים. ויש מדרשות שהשני הקריב לחגיגה, וכ"ק אבי אדומור נצללה"ה דקדק למה לא צוה יצחק לעשו לעשות לו פסח וחגיגה, והגיד דפסח הוא ביעור ע"ז כבוזה"ק וכן ברשי משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם צאן של מצוה, וכל זמן שהי עשו בתקפו לא הי אפשר לביעור ע"ז, וכל ביעור ע"ז או נמשך ממפלתו של עשו, וע"כ רק יעקב שהי עוסק במפלתו של עשו הי יכול לעשות, ויצחק שלא ידע מזה לא הי לו אז ענין עם ביעור ע"ז, עכ"ד. ומ"מ עוד יש לדקדק למה לא עשה עכ"פ אחד לחגיגה, ואולי מטעם זה לא הביא רשי לחגיגה כלל, ולפי גירסת המדרשות י"ל די"ד בניסן הי וחגיגת י"ד אין לה ענין אלא עם הפסח, ומאחר שלא הי לו ענין עם האחד לפסח שוב לא הי ענין עם זה לחגיגה: ונראה עוד לומר דהנה לא מצינו לאבות שהקריבו שלמים אלא

רוב בנים דומין לאחי האם, ובמד"ר (פ' ס"ה) בפסוק ותהיינה מורת רוח ליצחק ולרבקה, למה ליצחק תחילה, אלא לפי שהדבר תלוי בה שנאמר ויאמר ה' שני גוים בבטנך, ובמ"כ דכתיב בבטנך משמע שהיא גרמה שהיתה בת רשעים, והנה שלשה הוא כלל, וע"כ מפאת שלשת הדברים הנ"ל יצא עשו שהי כלל כל התכונות הרעות, ויש לומר שבת רשע ואחות רשע ומקומה אנשי רשע מקבילים לגוף ונפש ושכל, בת רשע מביאה תכונות רעות בגוף שברוב טבע המוליד בנולד, אחות רשע מביאה תכונות רעות בנפש, שהנפש מתפעלת ונמשכת אחר המתחברים בתמימות, ומקום רשע מביא תכונות רעות בשכל כאמרם ז"ל אדם יוצא לשוק ולומד בינה מבני אדם, וממילא מובן להיפוך שמקוט רשעים מוליד שכל מעוקם, ורבקה שהיתה צדקת בגוף ונפש ושכל סיפר הכתוב בשבחה, ומ"מ ממנה נולד עשו שהי מקולקל בכל התכונות הרעות מכל צד:

ויגדל האיש, יש לדקדק למה העלים שמו, ולמה לא הזכיר שמו יצחק בפירוש כמו עד כה, ונראה דרמו יש לדבר שגם אחר כל הברכה והגדולה והעושר עדיין הי בעיני עצמו כאיש פרטי, וע"כ העלים שמו שהוא ע"ש שחוק וצחוק להורות שלא גבה לבו מכל אלה, וכמו שהגיד הרה"ק ר"ב מפרשיסחא נצללה"ה בפסוק (דברים כ"ח) ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך, היינו שישגיך במקומך הראשון טרם שהשיג הברכה שהי ברוח נמוכה שזוהי סיבה לברכה:

ורבקה שומעת, ובאבן עזרא היתה שומעת, ובמפרשיו שלא יתכן בסיפור לשון בינוני אחר שכבר עברה, ויש לומר שלשון שומעת פירושה הבנה חלוט, כן יצאנו יתכן ויזנו שדמות

שטז שם תולדות משמואל שטז

ואמרה למלאך הך והוא מכה, ורבקה תקנה חטא חוה במה שהאכילה לאדם מעץ הדטור, והיינו דמאחר שעשו הוא דוגמת עהדטור היו המטעמים שעשה דוגמת פרי עהדטור, היינו לחבר את הטוב לרע, ומטעמים של יעקב דוגמת פרי עה"ח, וע"כ רבקה שסיבבה למנוע מיצחק מטעמי עשו ואדרבה לטעום ממטעמי יעקב בזה תקנה את חטא חוה שהאכילה לאדם מעהדטור:

שנת תרפ"ג

ואל"ה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק, רבותינו ז"ל דקדקו על כפל הלשון, ונראה עוד לומר דשני הפסוקים הראשונים הם הקדמה לכל הפרשה של לידת יעקב ועשו, שאל תתמה שיצחק שהוא דינין תקיפין הוליד את יעקב רחמן שבאבות, והרי לעולם טבע הבן נמשך אחר טבע האב, ויותר מזה יתמה איך מן הזיווג הקדוש מקדושים אלו יצא עשו שבו נקבצו כל המדות הרעות, ובלשון המקובלים יקרא ז"א דקליפה, והכתוב אומר (ישעי' י"ד) משורש נחש יצא צפע, לזה הקדים הכתוב לומר אברהם איש החסד הוליד את יצחק, לכן פתוכה בו גם מדת החסד ומכח שניהם יצא יעקב מדת הרחמים שהוא כולל חסד וגבורה, והכתוב השני מיישב את הפלא שיותר מתמי לידת עשו, לזה אמר רבקה בת בתואל הארמי מפדן ארם אחות לבן הארמי, פרט לך הכתוב שלשה דברים בת רשע ואחות רשע ואנשי מקומה אנשי רשע, וע"כ מכח שלש התכונות הרעות האלו יצא עשו כאמרם ז"ל (ב"ר ה"ג)

הרבי ר"ב נצללה"ה מפרשיסחא שהכל נפגם בחורבן הבית חוץ מן התורה, וזהו תורת ה' תמימה שהיא לעולם תמימה בלי פגם, ובעניותן אמרנו שגם שבת שא"צ קידוש ב"ד ואין בו תפיסת יד אדם אלא מאליו הוא קדוש נמי לא נפגם, וזה שאמרו ז"ל (תענית כ"ט), כשחרב בהמ"ק מוצ"ש הי, ורמוזו בזה ששבת לא נפגם בחורבן בהמ"ק, ובוה יש לפרש מושבות דכתב רחמנא בשבת שבת היא לה בכל מושבותיכם, היינו בכל מושבות ישראל, יהי איך שיהי אפי' בגלות שבת הוא לה בכל מקום:

והנה יעקאע"ה אחר שנטל על שכמו לילך לבית לבן לתקן שם מה שנצרך לתקן, והי מתירא שלא יכשל שם בע"ז וג"ע ושפ"ד ח"ו כבמדרש (פ' ויצא), היתה עצתו להטמין את עצמו בבית עבר י"ד שנים, גם בלילה לא שכב לבו אלא הי עוסק בתורה, כ"א או שבת לא ניתנה עדיין, ואף שהאבות שמרו שבת מעצמן מ"מ שוב היתה בה תפיסת יד אדם והי נמי יכול לשלוט בו פגם ח"ו, ע"כ היתה עצתו רק להטמין א"ע בתורה והיא שעמדה לו, וזה נשאר גם לדורות, ומה גם בשבת, ושבת יעשה כולו תורה:

שנת תרפ"ב

הענין שהי צריך שיבואו הברכות ליעקב ע"י השתדלותה של רבקה, נראה עפ"י מה שהגיד כ"ק אבי אדומור נצללה"ה כי יעקב ועשו שנולדו תאומים בבטן אחת היו דוגמת עץ החיים ועץ הדטור שהיו כרוכזין בשורש אחד, עכ"ד, והנה ידוע שהאמהות תקנו חטא חוה, ונראה דשרה תיקנה חטא חוה שנתדבקה בנחש כאמרם ז"ל (שבת קמ"ו), בשעה שבא נחש על חוה הטיל בה וזהמא, ולעומתה הי נסיון שרה שנלקחה לבית פרעה ולבית אבימלך ולא נתדבקה בהם